

وقف سبطی

70

SÜLEYMANİYE G. KÜTÜPHANESİ	
İsmi	Seyyid Nazif ef
Yerli kütüphane No.	
Fakülte kütüphane No.	52
Defter No.	891.55-1

بسم الله الرحمن الرحيم *

الحمد لله الذي علما قواعد اللغات الفارسية * والصلاة
والسلام على سيدنا محمد خير البرية * وعلى آله واصحابه
ذوى النفوس الزكية * بعد * از حمد خدا و درود رسول
كبريا به عبد فقير و حقير معترف عجز و تقصير محب طامان
و عاملان خاكپای زمرة نقشبندیان السید حافظ محمد
مراد بن الشيخ الحاج عبدالحليم حنفی عنهما العفو الكريم
دير كه آستانه عليه ده چهارشنبه بازارنده كائن مرحوم
و مغفور له داماد زاده محمد مراد افنديك بنا و احبابه
موفق اولد قلری خانقاه نقشبندیه ده شیخ اولوب حسب
المقدور دواوین فارسیه و باخصوص (حضرت مولاناك
قدس سره مغز قرآن اولان مشنوی شریفی مذاكره سیله
اوقات كذار اولد یغمز سبیلله بالذ فعات قواعد فارسیه بی
حاوی اولان مفاتیح الدربه اسمیله مسمی رساله مذاكره

اولمش ایدی و ایکن درون رساله ده حشو و زوائد
متعلق مسائل موجوده اولد یغندن ماعدا عباره سندن
مراد ایله دیکی معنی عسرت ایله استخراج اولوب
بواجلدن مبتدیله تعلیمی امور عسیره دن اولغین بناء
علی هذا تشنه دلان آب زلال زبان فارسی اولان مبتدیانه
آسان اولق ایچون لسان ترکی به زوائدی طرح ایله ترجمه
اولندی ایمدی مطالعه پیوران اخوان دیندن نیاز
در ویشانه مزدركه هرندكلو قصور و خطاسی واریسه
عفو پیوره لر والله المستعان و علیه الاعتماد و التكلان
* باب المصدر * لسان فارسیده مصدر شول اسمیه
دیرلر كه دال مفتوحه و یاخود تاء مفتوحه د نصكره
آخرنده تون ساكنه اوله و اول دال و تانك ماقبللری
ساكن اوله (كردن) و باختن كی و بوتعرف ایله معرف
اولان مصدر ایکی قسمدر برینه دالی و برینه تائی تسمیه
اولور (ودخی) مصدر دالی بش نوع او زرنه در زیر
دالك ماقبلی (بارنو) كلمه سنده مجموع اولان حروفدن
بری اولور و غیرى حرف اولماز بوصورتمه مصدر دالینك
بش نوعه انحصاری لازم كلدی اكر سندن كلمه سیله
سؤال وارد اولور ایسه كه دالك ماقبلنده تا وارد
سندن دن كثر استعمالنه بناء الفی حذف ایله تخفیف
اولمشدر دیو جواب ویریلور شول دلیل ایله كه ماضیه
ستاد در سندن دكلدر ماضیه الف اولمش مصدرده دخی
الف اولمش ماضیه (آمدن) آمدن و شدن و زدن و تمزدن

کلمه ری که دالارینک ماقبلارنده حروف (یارنودن)
 برحرف موجود دکلدر بونلر بوجهندن دکل بلکه وجوه
 ایله شاذردر (اوکبسی) فعل ماضیلرنده دالارینک
 ماقبلاری ساکن اوله جق ایکن متحرک اولشلردر (ایکنجیسی
 دالارینک ماقبلارنده (یارنو) حروفندن برحرف اولمامسیدر
 (اوچنجیسی) شاذلقلری فعل مضارعلرنده در قسما
 تفصیلی کلمه کرکدر انشاءالله تعالی (ودخی) مصدر
 دالینک نوع اولی که دالک ماقبلنده یا واردر یارباعیدر
 یعنی د رت حرفیدر (دیدن) کبی یاخود خاسیدر
 پریدن) کبی یاخود سدا سیدر (ارزیدن) کبی یاخود
 سباعیدر (پرسئیدن) کبی یاخود ثمانیدر (آرامیدن) کبی
 ایکنجی نوع که دالک ماقبلنده و او واردر بودخی یارباعیدر
 (بودن) کبی یاخاسیدر (ربودن) کبی یاسداسیدر
 (فرمودن) کبی یاسباعیدر (آزمودن) کبی اوچنجی نوع که
 دالک ماقبلنده الف واردر بودخی یارباعیدر (دآدن)
 کبی یاخاسیدر (ستادن) کبی یاسداسیدر (افتادن) کبی
 یاسباعیدر (فرستادن) کبی (دردنچی) نوع که دالک
 ماقبلنده (را) اولاندر بودخی یارباعیدر (بردن) کبی
 یاخاسیدر (سپردن) کبی یاسداسیدر (افسردن) کبی (بشنجی
 نوع که دالک ماقبلنده (نون) اولاندر بودخی یارباعیدر
 (کندن) کبی یاخاسیدر (رآدن) کبی یاسداسیدر (آکندن)
 کبی یاسباعیدر (افشاندن) کبی و بوامله نک معناری کرچه
 مقلح الدریه ده بیان اولنماشدر مبتدی به تسهیل ایچون

علی الترتیب بیان اولنور مثال اول که (دیدن) درکورمک
 معناسنه (وپریدن) اوچق (وارزیدن) برشیئک بها
 ایتمه می (وپرسئیدن) طایق (وآرامیدن) دکلمک
 و راحت ایتمک (وبودن) اولق (وربودن) قایق
 (و فرمودن) پیورمق (وآزمودن) منامق (ودادن)
 و برمک (وستاندن) آلق (وافتادن) دوشمک (وفرستادن)
 ککوند ر مک (وپردن) ایلمک (و سپردن) اصمرلق
 (وافسردن) طوکق (وکندن) قوپرمق (ورانندن)
 سورمک (و آکندن) صقمق (و افشاندن) کلمه سی
 صاچق معنایینه کلورل (و مصدرک قسم ثانیسی که)
 مصدر تائی تسمیه اولنور بودخی د رت نوعه منحصردر
 زیرا تانک ماقبلی یا خاء معجه یاسین مهمله یاشین مجمه
 یا فا اولور بو حروف اربعه بی (خشف) کلمه سنی جمع
 ایدر و بو حروفدن ماعدا تانک ماقبلی بشقه حرف
 اولماز بو صورتده د رت نوعه انحصاری لازم کلدی امدی
 مصدر تائی خانی یارباعیدر (پختن) کبی یاخاسیدر
 (باختن) کبی یاسداسیدر (کر پختن) کبی یاسباعیدر
 (آموختن) کبی (و بونوعده) خانک ماقبلی حروف مددن
 برحرف اولور اما پختن کلمه سهله سوال وارد اولدقده
 شاذدر دیو جواب ویریلور (ودخی) تانک ماقبلنده
 سین اولان مصدر یارباعیدر (جستن) کبی یاخاسیدر
 (نوشتن) کبی یاسداسیدر (دآستن) کبی یاسباعیدر
 (آراستن) کبی و تانک ماقبلنده شین اولان نوع دخی

یارباعیدر (کشتن) یاخاسیدر (گذشتن) کبی
 یاسداسیدر (گذشتن) کبی یاسباعیدر (انکاشتن) کبی
 و برنوع دخی ناک ماقبلنده فاولندر بودخی یارباعیدر
 (رفتن) کبی یاخاسیدر (بافتن) کبی یاسداسیدر
 (فریفتن) کبی و مصدر تائیک امثله سنک دخی معنای
 بیان اولسون اولا (پختن) بشمک معناسنه در (وباختن)
 اوینق (وگریختن) قاچق (وآموختن) اوکرنگ
 (وجستن) حیمک ضعی ایله آرمق وفتح جیم ایله صچرامق
 (ونوستن) یازمق (ودانستن) بیلک (وآراستن) بزمک
 (وکشتن) اولدرمک (وکذشتن) کچمک (وکذاشتن)
 کچورمک (وانکاشتن) طن اتمک (ورفتن) فتح را ایله
 کتمک وضم را ایله سپورمک (وبافتن) اورمک یعنی
 طقومق ویا ایله اولور ایسه بولمق (وفریختن) برکیمه بی
 آلدامق معنایینه درلر (بوندنصکره معلوم اوله که
 کرک مصدر دالی وکرک مصدر تائی یا مفرد در (پردن)
 ودانستن) کبی اولکبسی اوچق وایکبجسی بیلیمک
 معناسنه در یا مریکدر (درآغوش کردن و عهد بستن)
 کبی بومصدر مریکک جزء اولی اسم اولور جزء
 تانیسی مصدر اولور و بومصدری مرکب قیلحق قیاسیدر
 یعنی فتحهای عجمدن شومصدر مرکب قلمشمد در دیو
 سماع لازم دکلدر و مصدر مفردک اوزرینه باداخل
 اولوب بکردن و مصدر مرکبک جزء تانیسنه باداخل
 اولوب (عهد بستن) دیمک جائزدر واکرمصدر اولنده

همزه واریسه بایه منقلب اولور (بی فروختن و پیامدن
 ویا موختن) کبی و بوداخل اولان بایه نفس کلمه نک اولی
 مضموم یاخود یا یاخودمبم اولماز ایسه مکسور اوقنور
 (بکردن) کبی واکرکله نک اولی مضموم ایسه (خوردن)
 کبی یاخودمبم اولور ایسه (مکیدن) کبی یاخود با اولور ایسه
 (بختن) کبی بواوچ صورتده داخل اولان با مضموم
 اوقنور (بخوردن و بکیدن ویدستن) کبی ولیکن
 شارح کستان سودی افندی اوائل مصادره نقدر با
 داخل اولور ایسه جمله سی مکسور اوقنور مضموم اوقیان
 اعجمامک قرویلریدر فصحا نک مضموم اوقودینی یوقدر
 دیوانکار ایلدی العلم عند الله تعالی اختر ماترید (ودخی
 اسمک آخره بریا مصدری کتورمک معنای مصدری
 حاصل اولور (نیکی و بدی) کبی ایولک وکوتولک
 معناسنه در (ودخی امر حاضرک آخره برشین کتورسک
 ینه کلمه دن معنای مصدری اخذ اولنور (دانش
 وروش) کبی بیلک وکتمک معناسنه درلر و بوشینک
 ماقبلنی مکسور اوقومق لازمدر زیراضمیر غائب متصل اولان
 شینه التباس لازم کلمور که آنک ماقبلی مفتوحدر
 * باب الماضي * فعل ماضی نون مصدری بی حذف ایله
 واول نونک ماقبلنده اولان دالی یاخود تائی اسکان ایله
 مصدر صیغه سیدر (کرد و دانست) کبی ایلدی و بیلدی
 دیمکدر و فعل ماضینک اخرنده اولان دالک وتانک ماقبلاری
 ساکن اولورلر اما (آمد) کلمه سنده میم مفتوحه اولوب

ساکن اولامه سی شاذ در اما (شد وزد) کله زنده شینک
 وزانک ساکن اولامه لری ابتدا ممکن اولسون ایچوندر زیر
 ساکن اولسه لر ساکن ایله بدأ ممکن دکلدر (بوندر نصکره
 معلوم اوله که ذکر اولنان (کرد و دانست) فعللری ماضی
 مفرد مذکر غائبه و مفرد مؤنث غائبه به دخی تعبیر اولنور
 زیرا تأنیث و تذکیری مساویدر و بو (کرد) کله سی
 مذکر غائب قلمق مراد ایدر ایسک آخرینه برنون ساکنه و دال
 ساکنه الحاق ایدر سک (کردند) اولور (و کردند)
 کله سی فعل ماضی جمع مذکر غائبه و جمع مؤنث غائبه
 دخی بوصیفه ایله تعبیر اولنور و بو (کردند) صیغه سی
 تشبیه مذکر غائب و تشبیه مؤنث غائبه ده دخی استعمال
 اولنور و دخی (بو کرد) کله سیکه ماضی مفرد مذکر غائبه
 مفرد مذکر مخاطب قلمق مراد ایدر ایسک آخرینه بریه
 خطاب الحاق ایدر سک و اول یا ایچون ماقبلنده اولان دالی
 مکسور قیلار سک (کردی) اولور اشته بوصیفه به
 فعل ماضی معلوم مفرد مذکر مخاطب دیرلر و بوصیفه ایله
 ماضی مفرد مؤنث مخاطبه بی دخی تعبیر ایدر سک و بو کردی
 کله سی جمع مذکر مخاطب قلمق مراد ایدر سک آخرینه
 بر دال ساکنه الحاق ایدر سک (کردید) اولور بوکا جمع
 مذکر مخاطب دیرلر و جمع مؤنث مخاطبه صیغه سی دخی
 بونک ایله تعبیر اولنور و تشبیه مذکر مخاطب و تشبیه مؤنث
 مخاطبه دخی بوصیفه ایله تعبیر اولنورلر (ودخی) مفرد مذکر
 صیغه سی نفس متکلم و حده قلمق مراد ایدر سک آخرینه

بریم ساکنه الحاق ایدر سن و ماقبلنده اولان دالی اوج
 ساکن بریره جمع اولسون دیومفتوح قیلار سن بوصورنده
 (کردم) اولور اشته بوکا ماضی معلوم نفس متکلم و حده
 تعبیر اولنور (و نفس متکلم مع الغیر قلمق مراد ایدر سن
 میم متکلم ماقبلنه بریه ساکنه کتور سن و اول یا ایچون
 دالی مکسور قیلار سن (کردیم) اولور بوصیفه نفس متکلم
 مع الغیر صیغه سیدر (بوصورنده) فعل ماضینک مطرده سی
 آتی صیغه به مختصر در هکذا یتصرف (کرد کردند)
 کردی کردید کردم کردیم (اما کرد کله سی
 فعل ماضی معلوم مفرد مذکر غائب و مفرد مؤنث غائبه در
 عرییده (نصر و نصرت) مقامنده در (و کردند)
 کله سی فعل ماضی معلوم تشبیه مذکر غائب و جمع مذکر
 غائب و تشبیه مؤنث غائبه و جمع مؤنث غائبه در (نصرا)
 نصروا نصرتا نصرتن) صیغه لرینک مقاملرینه
 قائمدر (اما کردی فعل ماضی معلوم مفرد مذکر
 مخاطب و مفرد مؤنث مخاطبه در (نصرت و نصرت)
 مقامنه قائمدر (و کردید) فعل ماضی معلوم تشبیه مذکر
 مخاطب و جمع مذکر مخاطب و تشبیه مؤنث مخاطبه و جمع
 مؤنث مخاطبه در (نصرتما نصرتن) بنه (نصرتما نصرتن)
 مقاملرینه قائمدر (و کردیم) فعل ماضی نفس متکلم و حده در
 نصرت مقامنده در (و کردیم) نفس متکلم مع الغیر در
 (نصرتنا) مقامنه قائمدر (بوندر نصکره) معلوم اوله که فعل
 ماضینک حالندن حکایه مراد ایدر ایسک اولنه بر لفظ می

زیاده ایدرسن (می دانست) اولور معناسی بلسدی ایدی
 دیمکدر (ودخی فعل ماضی بی نفی مراد ایدر ایسک اولسه
 برنون مفتوحه ادخال ایدرسن (نکر) کبی کچمش زمانده
 ایلسدی دیمکدر واکرماضینک اولنده همزه مقصوره
 یا خود ممد وده واریسه یا به منقلب اولور (نیغروخت
 و نیامد کبی و بوماضی منفی به جحد مطلق تسمیه اولنور
 واکرماضی مرکب ایسه جزء ثانیه نونی داخل قبلارسن
 (در نک نکرد) و دانش نیاموخت) کبی و بوماضی
 منفیک اولنه بر هیچ لفظی کلدکه جحد مستغرق اولور
 (هیچ نکرد و هیچ نیاموخت) کبی بوند نصکره معلوم
 اولاکه مثلاً (کرد) ماضی معلومدر مجهول فلیق مراد
 ایدر ایسک اسم مفعولی آلورسن که (کرده) لفظی در و
 آخرینه برشد کلمه سی کنوررسن (کرده شد) اولوراشته کرد
 فعل ماضی معلوم مفرد مذکر غائبدر (و کرده شد) آنک
 مجهولیدر مثال آخر (دانست) که ماضی معلومدر
 مجهولی دانسته شد اولور * باب المضارع * فعل مضارع
 مصدر دن مشتقدر کیفیت اشتقاقی شو وجهله اولور که
 نون مصدری حذف اولنور اگر ماقبلنده دال واریسه
 اسکان اولنور و دالک ماقبلی دخی مفتوح قلنور اگر نون
 مصدرینک ماقبلی تاییسه داله قلب اولنور و اول دال
 اسکان اولنوب ینه ماقبلی مفتوح قلنور (اما مصدر دالیدن
 مشتق اولان فعل مضارع دالک ماقبلنده (یار نو) حرفلرندن
 بر حرف اولندن خالی دکلدر اگر اء اولور ایسه حذف

اولنور (چریدن) مصدر رندن مشتق اولان (چرد) کبی
 نون مصدری حذف اولنوب (چرید) قالیدی دالک
 ماقبلنده اولن یایی حذف ایتدک وریایی مفتوح قلدق
 چرد اولدی حیوان اوت اولنر معناسنه در (اما آفریند
 وچیند ویند وکزیند) کلمه لی که (آفریدن وچیدن
 و دیدن وکزیدن) مصدر رندن مشتقدر مصدر نوتی
 دالک اوزرینه تقدیم ایله فعل مضارع قلنسلردر
 شاذ و ذیلری ایله جواب ویریلور بوجهته شاذ
 اولد یغندن ماعدا (ییند) کلمه سنده مصدرینک اولند
 اولان دال بایه دخی علی غیر القیاس قلب اولنشددر (اما
 شذود کلمه سی که شنیدندن مشتقدر نون مصدری حذف
 اولنوب یا واوه قلب اولنشددر ینه شاذ در دیو جواب
 ویریلور واکر دالک ماقبلنده (یار نو) حرفلرندن الف
 اولورایسه یا حذف اولدیغی کبی الف دخی حذف اولنور
 مثلاً (ایسند) کبی مصدری ایستادن در اما کشاید
 کلمه سی ایله سؤال وارد اولور ایسه کشودن مصدر رندن
 مشتقدر کشادن دکلدر دیو جواب ویریلور
 بوصورنده دالک ماقبلنده واو اولان قبیلندنر بونک
 بیانی قریبا کلور واکر (کشادن دن) مشتق اولور ایسه
 شاذ در دیو جواب ویریلور زیرا کشد کملو ایکن
 (کشاید) کلمدی یا خود قیاس اوزره کلمسه مانع وارد در
 زیرا (کشتن) مصدر رندن مأخوذ اولان فعل مضارعه
 التیاس لازم کلور (اما دهد کلمه سی دادن دن مشتقدر

دیرایسک ینه شاذ در دیو جواب ویریلور (اما دهیدن
 کلمه سندن مشتق ایسه دالک ماقبلنده یا حذف اولان
 قبیله ندر بوضورتده قیاسه موافق در) اما زاید کلمه سی
 (زادن) دن مشتق ایسه مضارعنده یا زیاده اولمغله شاذ در
 واکر (زایدن) دن مشتق ایسه ینه یایی حذف ایله مضارع
 اولمشدر بوضورتده شاذ دکلدر (واکر فعل مضارعک
 دالک ماقبلنده (یارنو) حرفلرندن واولور ایسه حذف
 اولنوب بدائنه الف و یاء عوض ویریلور مثلا (آزماید) کبی که
 (آزمودن دن) مأخوذ در نون مصدری حذف اولند قده
 واولدخی حذف اولنوب برینه برالف و یاء عوض ویریلک
 ایله (آزماید) اولمشدر تجربه ایدر معناسنه در) اما
 (بودن دن) مشتق اولان (بود) کلمه سی شاذ در دیو جواب
 ویریلور و بعضیلر بیان ایتدیلر که بر نهج قاعده الف
 و یاء عوض ویراسه (باید) اولور بوضورتده (بایستن دن)
 مشتق اولان (باید) کلمه سنه التباس لازم کلور التباسی
 دفع ایچون (بودن) مصدر ینک مضارعی (بود) اولمغه
 سبب بودر دیدیلر (واکر دالک ماقبلنده (یارنو) حرفلرندن
 راء ساکنه یا خود نون ساکنه اولور ایسه رای و نونی
 مفتوح قبلار سن فعل مضارع اولورلر (پرورد و راند) کبی
 (پروردن و راندن) مصدرلرندن مشتق لدر (ودخی فتح
 یا ایله برد مضارعی کبی ضم با ایله (بردن) مصدرلرندن
 مشتق در نون مصدر حذف اولنوب ورا دخی مفتوح
 قلنوب (برد) اولدی (اما اولنده اولان بانک مفتوح اولما سنک

سبی (بریدن دن) مشتق اولان فعل مضارعه التباس لازم
 کلمه سون ایچوندر اما (مردن دن) مشتق اولان (میرد)
 کلمه سی شاذ در دیو جواب ویریلور و دخی (کردن دن)
 مأخوذ اولان کلمه ینه بویله در اما آوردن دن مشتق اولان
 آورد قیاس اوزره جاریدر چوق کره واولی حذف ایله
 آرد درلر (امازند و تمزند و آید و شود که زدن و تمزیدن
 و آمدن و شدن) مصدرلرندن مشتق لدر بونلر دخی
 شاذ در دیو جواب ویریلور * تمت المشتقات من المصدر
 الالی (اما) مصدر تأییدن فعل مضارعی اشتقاقک
 طریق اولان نون مصدر حذف اولنوب ماقبلنده اولان تا
 دله قلب اولنوب فعل مضارعک آخری البته دال اولور
 واول دال یا اصلی در یا خود تادن مقلوبه در مثلا کنند
 کلمه سنده اولان دال اصلی در زیرا (کردن دن) مشتق در
 و داند کلمه سنده اوان دال تادن مقلوبه در زیرا
 (دانستن دن) مشتق در و بودال مقلوبه نک ماقبللی
 (خششف) کلمه سندن اولان حروفدن بری اولور واکر
 دال مقلوبه نک ماقبلنده خا اولور ایسه اول خاء مضارع
 قلند قده زایه تبدیل اولنور آموزد کبی مصدری
 اموختن در و پرز کبی مصدری یختن در و بوپرد کلمه سنده
 تخفیف ایچون بانک ضمه سی فتحه یه تبدیل اولندی
 اما (شناسد و فروشد و کسلد) مضارعلری که
 (شناختن و فروختن و کسیختن) مصدرلرندن مشتق لدر
 بونلر ده اولان خا زایه تبدیل اولما مغله شاذ لدر دیو جواب

ویریلور و بونلرک معناری اکثر و ستار و قیرر دیمکدر
 واکر دال مقلوبه نك ماقبله سین مهمله اولور ایسه
 اول سین حذف اولنور داندکی که دانستن دن مشتقدر
 یاخود هایه تبدیل اولنور خواستن دن مشتق اولن خواهد
 کی یاخود یایه تبدیل اولنور پیراید کی پیراستن دن مشتقدر
 (ودخی اوچ کله واردر که بری جوید) (جستن دن و بری شوید
 شستن دن و بری رویدرستن دن بونلرده اولان سین یایه
 تبدیل اولدقدنصکره یانک ماقبلی مضموم اولدیغندن ضممه
 اشباع اولنوب و او حاصل اولمدر زیرا یانک ماقبلی مضموم
 اولماز بونلرک معناری جوید استور وید بتر و شوید بقر
 دیمکدر) (اما بندد) کلامی اگر بستن دن مشتق ایسه شاذدر
 اگر بنیدن دن مشتق ایسه دالک ماقبلنده اولان یائی حذف
 ایله مضارع اولمدر بوضورتده مصدر دالی دن مشتق اولوب
 یایی حذف ایله فعل مضارع قلمشدر شاذ اولماز و معناسی
 بغلاردیمکدر) (اما پیوند) مضارعی که پیوستن دن
 و نشیندن نشستن دن و نویسدن نوشتن دن و خیزد
 خاستن دن بودرت فعل مضارع که بونلرده اولان سین
 نه یایه ونه هایه تبدیل اولنوب ونه حذف اولنوب قاعده یه
 مخالف اولدقلری اجلدن شاذ در دیو جواب ویریلور
 و بونلرک معناسی پیوند متصل اولور و نشیند او تورر
 و نویسد بازار و خیزد قانعار دیمکدر) (واکر) دال
 مقلوبه نك ماقبلی شین معجه اولور ایسه رایه تبدیل اولنور
 انبارد کی که انباشتن دن مشتقدر (وآغارد) کی که

آغشتن دن مشتقدر و بوآغارد کله سنده غین دمنصکره
 برالف زیاده اولسی برقاعده یه مبنی دکلدر بلکه فصیحای
 انجمادن بویله استماع اولنمشدر) (اما کردد) کله سی
 کشتن دن مشتق ایسه شاذ در زیرا قیاس اولن شبنی رایه
 تبدیل ایله کرد کلک ایدی واکر کردیدن دن مشتق ایسه
 دالک ماقبلنده اولان یایی حذف ایله مضارع اولمدر
 بوضورتده مصدر دالی دن مشتقدر و معناسی دوزر دیمکدر
 بویله اولنجه شاذ اولماز) (اما) کاف عربیه نك ضمی ایله
 کستن دن مشتق اولان کشد کلمه سی که اولدر معناسه در
 و نو بشد کلمه سی که نوشتن دن و سریشد که سریشتن دن
 بونلردخی شاذدر) (واکر) دال مقلوبه نك ماقبلی فاء اولور ایسه
 باء موحدیه به تبدیل اولنور) (تابد) کی که تافتن دن مشتقدر
 وفائی بقادخی جائزدر بافد کی و شکافد و شکفد کی
 بونلر بافتن و شکافتن و شکفتن مصدر لرندن مشتقدر
 معناری طوقور و یارر و آچیلور دیمکدر و دخی شکفد
 کله سنده کافک ضممه سنی اشباع ایله و او حاصل اولوب
 شکوفد دخی برلر) (اما) کوید که گفتن دن سو بلك معناسه
 و رود فح را ایله رفتن دن کتمک معناسه و خفتد خاتک
 ضمی الله خفتن دن او یومق معناسه و کبرد گرفتن دن
 طوطیق معناسه در بودرت فعل مضارع دخی شاذ درلر
 (بوندنصکره) معلوم اوله که فعل مضارع اوزرینه باء
 داخل اولور ایسه زمان استغیاله تخصیص ایدر بداند کی
 معناسی کلچکره بلور دیمکدر واکر می لفظی داخل

اولور ایسه زمان حاله تخصیص ایدر می داند **کبی**
 شمیدی بیلور دیمکدر واکر بادن وی دن عاری اولور ایسه
 زمان حاله و استقباله دلالت ایدر (داند) **کبی** شمیدی
 و کلجکده بیلور دیمکدر و بو داخل اولان بیه مصدره
 داخل اولان با **کبی** اوقنور (بوندنصره معلوم اوله که
 فعل مضارعك امثله مطرده سی فعل ماضیک امثله
 مطرده سی **کبی** آتی صیغه به منحصر در (**ککند**)
 کنی کنید کنم کنیم (اولا کند فعل مضارع معلوم مفرد
 مذکر غائبه و مفرد مؤنث غائبه در اگر جمع مذکر غائب
 قلیق مراد ایدر ایسک دالک ماقبله برنوز زیاده ایدر سک
 کنه اولور و بوصیغه تشبیه مذکر غائب و تشبیه مؤنث
 غائبه و جمع مؤنث غائبه به دخی تعبیر اولنور واکر **ککند**
 کله سنی مضارع مفرد مذکر مخاطب قلیق مراد ایدر ایسک
 دالی حذف ایدوب بریده بریاء خطاب کتور رسن کنی
 اولور و مفرد مؤنث مخاطبه به دخی بوصیغه تعبیر اولنور
 واکر بوکی کله سنی جمع مذکر مخاطب قلیق مراد ایدر ایسک
 آخرینه بردال ساکنه الحاق ایدر رسن کنید اولور
 و بوصیغه تشبیه مذکر مخاطب و تشبیه مؤنث مخاطبه
 و جمع مؤنث مخاطبه به دخی تعبیر اولنور واکر کند کله سنی
 نفس متکلم و حده قلیق مراد ایدر ایسک آخرندن دالی
 حذف ایدوب بریم ساکنه الحاق ایدر سک کنم اولور
 و ممیک ماقبله بریاء زیاده قیلار سک نفس متکلم مغایر
 اولور کنیم **کبی** (ودخی) معلوم اوله که کند فعل مضارع

معلوم مفرد مذکر غائبه مجهول قلیق مراد ایدر سک
 اسم مفعولی اولان کرده لفظنک آخرینه برشود ضم ایدر سک
 کرده شود اولور بوکا فعل مضارع مجهول مفرد مذکر
 غائب تعبیر ایدر (ثم بحث المضارع (ننی حال) شول
 بر فعل مضارع در که اولنده نمی اغظی اوله مثلاً نمی کند
کبی شمیدی که حاله ایلز معناسنه در و بو ننی حالک اولنه
 بر هر آینه لغظی کلد کده تا **کید** ننی حال دیرلر هر آینه
 نمی **ککند** **کبی** (ننی استقبالی) شول بر فعل مضارع
 دیرلر که اولنه برنوز نافیقه مفتوحه داخل اوله نکند **کبی**
 معناسی کلجک زمانده ایلز دیمکدر و بوصیغه نک اولنه
 بر هر آینه لغظی کلد کده تا **کید** ننی استقبال تعبیر اولنور
 هر آینه نکند **کبی** البینه کلجک زمانده ایلز دیمکدر
 (امر غائب) فعل مضارع صیغه سیدر ینلری قرینه ایله
 فرق اولنور یعنی مقام مضارع معناسی اقتضا ایدر ایسه
 فعل مضارع معناسی و بریلوب کله فعل مضارع اولور
 امر غائب معناسی اقتضا ایدر ایسه معنای امر و بریلوب
 امر غائب اعتبار اولنور مثلاً داند **کبی** معناسی امر غائب
 اولد یغنی صورته یلسون دیمکدر فعل مضارع اولد یغنی
 صورته یلور دیمکدر و دخی مضارع دالک ماقبله
 برالف زیاده اولور ایسه ینه امر غائب اولور کاد **کبی**
 معناسی ایلسون دیمک اولور لکن بویله امر غائب موقع
 د عاده مستعملدر (نهی غائب) امر غائبک صیغه می
 اوزرینه بریم ناهیه مفتوحه **ککند** کتور مک ایله درمداند

و مکناد کی بتسون و ایتسون دیمکدر (امر حاضر) فعل
مضارعك آخرنده اولان دالی حذف و ماقبلنده اولان
حرفی اسکان ایله اولور کن و دان کی ایله و ییل دیمک
معنا سنه دیرل (نهی حاضر) امر حاضر صیغه سی
اوزرینه بریم ناهیه مفتوحه کنور مک ایله اولور مکن
و مدان کی (فعل تعجب) شول برکله در که اولنه تعجبیه
موضوع اولان لفظ داخل اوله مشالی زهی دانست وجه
عجب دانست و ایا کند و آید دانسته کی (اسم فاعل) فعل
مضارعك دالتك ماقبلنه برنون کنور رسن و مضارع
دالتی مفتوح قبلار سک و اول فتحه به علامت آخرینه
برهه رسمیه ۷ کنور رسک اسم فاعل اولور کننده
و دهنده کی ایلچی و ویرچی دیمکدر (اسم مفعول) فعل
ماضی صیغه سینک آخری مفتوح قلیق ایله در و اول
فتحه به علامت نه برهه رسمیه یازیلور کرده و دانسته
کی (صفة مشبیه) امر حاضر صیغه سینک آخرینه
برالف الحاق ایله در کوبا کی سوبیلچی معنا سنه در
یاخود الف و نون ایله در کویان و حدان کی کوی و خند
کله لری امر حاضر لدر (اسم زمان) شول برسمه دیرل که
اولنه هنگام لفظی کله هنگام دانستن کی بتلک زمانی
دیمکدر (اسم مکان) شول برسمه دیرل که آخرینه کاه وستان
لفظی لاحق اوله آرامگاه و کستان کی راحت مکانی
هکل مکانی دیمکدر (اسم آلت) شول کله در که کند و به
آلت لفظی مضاف اوله آلت دانستن کی بتلک التی

دیمکدر

فعل تعجبك جزء ثانیه
مشتق اولسونده هزه اولور ایسه
اولسون مساویدر اولنده ادات
تعجب اولدیغی صورتده اکا
کاف تعجب دیرل

۷ و بوهه رسمیه به هاه علامت
و هاه غیر ماقوله دخی رسمیه
اولور

ولیکن فقیر ظن ایدم که بعض
امر حاضر الف ایله و بعض امر
حاضر الف و نون ایله صفت
مشبیه اولور یعنی هر امر حاضر
کرك فقط الف و كرك فقط الف
نون کنور رسن صفت مشبیه
اولان زیر بنیور بنیان دیمز
و خندان دینور خندان دیمز

دیمکدر * بشاء مره * شول مصدره دیرل که اولنه کره
معناسنی افاده ایدر کله داخل اوله یکبار دانستن کی
معناسنی بر کره بتلک دیمکدر (بشاء نوع) شول مصدر در که
اولنه نوع معناسنی افاده ایدر جک کله داخل اوله دیمکر
کونه دانستن کی معناسنی بر غیرد و رلو بتلک دیمکدر
اسم تصغیر) شول کله در که آخرنده کاف عربیه ساکنه
اوله بسرك و دخترک کی یاخود جیم فارسیه مفتوحه
اوله غلامچه و دیوانچه کی و دخی شول کله که آخرنده
هه رسمیه اوله کاف تصغیر الحاق اولنه جق و قده
هه رسمیه پایه یاخود کافه قلب اولور بتلک و خواجکک
کی (اسم منسوب) شول بر اسم در که آخرینه یای نسبت
کله شیرازی کی یاخود ناک و مند و وروان الحاق اولنه
مثلا خطر ناک و خردمند و هنرور و شتر بان کی
(اسم تفضیل) شول برکله در که آخرنده زیاده معناسنه
اولان ترافظی موجود اوله دانسته تر و فاضل تر کی زیاده
عالم و زیاده فاضل دیمکدر بومحله کلجه امثله مختلفه
فارسیه بیان اولندی * لامثله المختلفه * کرد کند
کردن کننده کرده نکرد هیچ نکرد نمی کند
نکند هر آینه نکند کند میکند کن مکن
هنگام کردن کردن کاه آلت کردن یکبار کردن
دبکر گونه کردن کردک کردنی کشنده تر
زهی کردن * باب حروف المعانی *
بویاب لغت فارسیه ده معنایه وضع و تعیین اولشان

حروف بیسانده در اول حروف قدن بریسی همزه در که
تنبيه ایچوندر شویتند اولدیغی کی (ابی جرم را کر
کنی ظلم و جور کند لاجرم مرتو جور دور) معنای
بیت ای ظالم اگاه اول وسکا تنبيه که صوچسر اولان
کشته به بغیر حق ظلم و جفا ایدر ايسك اول مظلومك
آهنی سندن المی ایچون سکا دخی فلك جور و جفا ایدر
یعنی بی وجه کیمسه بی رنجیده ایته عالم بالادن سن دخی
رنجیده او اورسك دیمکدر (الف) ندا ایچوندر کله نك آخرینه
کله یکی وقتنده خدایا و پادشاهای معناسی یا الله
ویا سلطان دیمکدر (ودخی) مرکبات بیننده ایکی
کله بی بری برینه مزج و کله واحده کی قلمق ایچون کلور
سراپا و دستا دست و دوا دو کی (ودخی) بعضی کره
سوال دن فرق اولسون ایچون جوابك آخرینه دخی برالف
زیاده ایدر لر تکیم کلمستانده شیخ سعدی شیرازی
قدس الله سره العالی پیورمشدر

بد و کتم که مشکى یا عبیری
که از بوی دلا ویز تو مستم

بگفتا من کل ناچر بودم
ولیکن مدتی با کل نشستم

(ودخی باه مفتوحه) الصاق ایچون کلور شویتند
اولدیغی کی *عاشق که شد که یار بحالش نظر نکرد*
ای خواجه درد نیست و کره طیب هست * (معنای بیت)
عاشق کم اولدی که معشوقی اولان دایرالك حالده نظر

واشقات

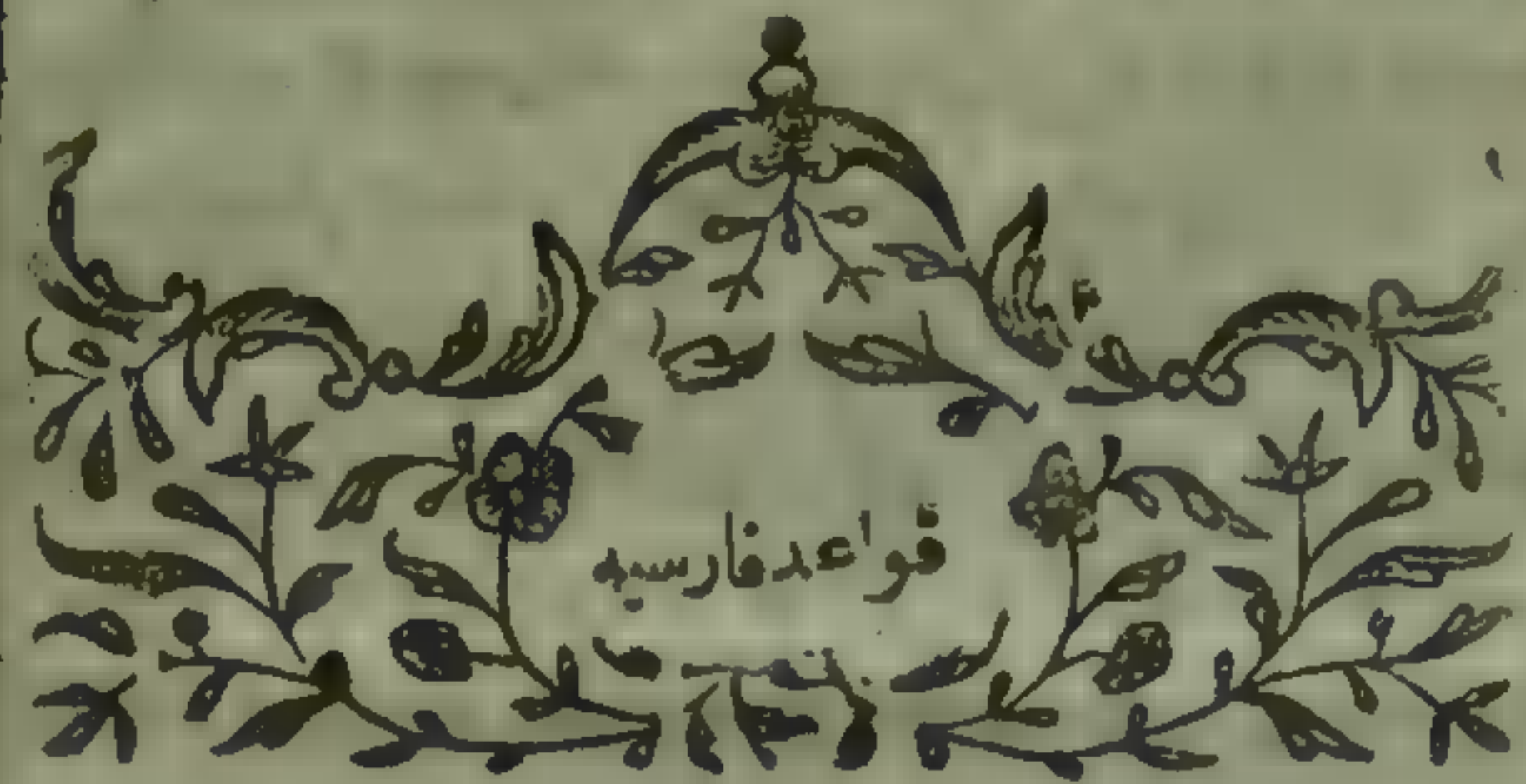
والنقات اتندی البته ایته سی محققدر ای افندی سنده درد
یوقدر یوخسه سکا معالج برطیب واردد علك بوق ایکن
عالمده طیب یوقدر دیمه زیرا خلاقدن والخاصل درد
اولدیغی وقتنده اول درده علاج ایدر حکیم اولماق محال
اولدیغی کی بر کیمسه بر دلبره عاشق اوله وحب نام ایله
محبت ایلیه اول جانان اکانکاه والنفقات ایته به بودخی
محالدر (ودخی) مصاحبت ایچوندر کلور شو مصراعده
اولدیغی کی (بهست و نیست مر پنهان ضمیر را) (معناسی)
دنای دینه نك وارینه و یوقنده مصاحب اولدیغك حالده
انجمنه امتعه جهاتك وجودی وعدی عفسد کده مساوی
اولسون دیمکدر (ودخی) قسم ایچوندر کلور (بجذای)
کی معناسی الله جل جلاله یمن ایدرم دیمکدر (ودخی)
طرفیت ایچوندر کلور شو مصراعده اولدیغی کی
(کس بد و زکست طرفی نیست از عافیت) معناسی
ای دلبر سنك کوزیکک دورنده برکسه عافیتدن امید
بقلمدی هرکس حبساتدن مأیوس اولوب جانا نك کوزل
کوزلری بزی هلاک ایته سی مقرر در دیدل (ودخی) تحسین
لفظ ایچون کلور مثالی (بدریاد در منافع پیشمارست)
مصراعده اولدیغی کی تقدیری بدر در یا دیمکدر
بوصورنده معنای طرفیت در لفظندن منظم اولور
بازا و تحسین لفظ ایچون کلمش اولور (ودخی) حروف
معانیدن بریسی تادر و بوتاه خطاب ایچوندر عمرت کی
سنك عمرک دیمکدر جمعی عمرتان کلور سرک غزل یکر

دیمکدر (ودخی) شول کله که آخرنده و او ساکنه اوله
 تاء خطاب کلد کده ابروت و کبسوت دینور سنک قاشک
 و سنک صاچک دیمکدر و او ی فتح ایله دخی او قومق
 جائزدر و و او د نصکره بریاء مفتوحه ایله ابروت
 و کبسوت دخی دینور و شول کله که آخرنده هاء رسمیه
 اوله تاء خطاب کنور مک مراد ایدر اینسک برهمزه ایله
 برابر بندهات و خواجیات دیرسن و بوهمزه به همزه مجتلبه
 دیرل و دخی همزه بی و هاء رسمیه بی حذف ایله بندت
 و خواجیات دیمک دخی جائزدر (ودخی) حروف معانیدن
 بریسی شیندر و شین ضمیر غائب متصلدر بونک حکمی
 تاء خطابک حکمی کیدر مثالی عمرش و ابروش و فتح
 و او ایله ابروش و باز یاده سیله ابرویش و بندهاش و بندش
 کبی (ودخی حروف) معانیدن بریسی هادر ایافت
 معناسنی افاده ایدر شاهانه کبی پاد شاهلره لایق دیمکدر
 و مقدار ایچون دخی کلور یک ساله کبی برسنه مقداری
 دیمکدر (ودخی حروف) معانیدن بریسی یاه درگاه
 مصدر معناسنی افاده ایدر بوکام صدریه تعیر اولور
 سروری کبی اولواقی معناسنه در وگاه نسبت ایچون
 اولور شیرازی کبی شهر شیرازه منسوب دیمکدر وگاه
 وحدت ایچون اولور پادشاهی کبی برپادشاه دیمکدر واکر
 فعل ماضینک آخرینه کلور ایسه حال ماضیدن حکایه
 یچوندر دانستی کبی معناسنی بیلدی ایدی دیمکدر
 وگاه خطاب ایچون کلور مردی کبی سن آدم سن دیمکدر

(ودخی معلوم) اوله که عرییده و او حرف عطف
 اولدیفی کبی فارسیده دخی حرف عطفدر و لکن حرف
 عاطفه تلفظ اولمیب ما قبلنده اولان ضمه ایله اکتفا
 اولور مثلاً لغت شاهی دیباجه سنک اول مصرای
 کبی (بنام خالق و حی و توانا) (حی) لفظی خالق
 اوزرینه معطوفدر (توانا) لفظی حی اوزرینه معطوفدر
 معطوف علیهک مضموم او قنوب حرف عطفدر تلفظ
 اولمسا واکر معطوف علیهک آخری حرف مد اولور
 ایسه اول زمان حرف عطف ضمه ایله تلفظ اولور
 مثالی یارسا ورنه صوفی و ظریف ابرو و چشم کبی تمت
 حروف المعانی * باب قواعد شتی * معلوم اوله که سین نایه
 متصل اولدیفی حازه ادات خبردر این آبت کبی
 بو صودر دیمکدر و جمعی ند کلور مثالی (عاشقان
 کشتگان معشوقند) کبی معناسنی عاشق معشوقلری
 دردندن اولمشلردر دیمکدر (ودخی) شول کله که آخرنده
 هاء علامت وارد در ادات خبر کلد کده همزه مجتلبه ایله
 کلور این بنده است کبی واینان کشته اند (ودخی معلوم)
 اوله که تالفظی تعلیل ایچوندر لام جاره معناسنه مثالی
 امدم تا ترایتم کبی بن کلدیم سنی کور مک ایچون دیمکدر
 (ودخی) انتها و غایت ایچون کلور رقم تا بمکه ده اولدیفی
 کبی مکیه دک کتدم دیمک اولور (و شرط) ایچون
 دخی کلور تا تونیایی من نیایم کبی سن کلدیکه بن سکا کلم
 دیمکدر و دخی (دوام ایچون کلور) مثالی * تادری بن
 کله کو سفندی هست نیشند اجل ز قصابی * یتنده

اولد یغی کی معناسی مادامکه بوسوریده برقبون وارد
 انک اجلی برقصایک اند در دیمکدر (ودخی معلوم) اولاکه
 رالفظی تعلیل ایچوندر خدا را کی الله تعالی ایچوندر
 دیمکدر (وتخصیص) ایچون دخی کلور سیاس
 خدا را کی شکر حق مخصوصدر دیمکدر (ودخی)
 علامت مفعولدر شوییتنده اولد یغی کی * انکه درادم
 دمید اوروح را * داداز طوفان نجات اونوح را * و دخی
 معلوم اولاکه بالفظی تردید ایچوندر مثالی اورا زید
 امدست یا عمرو کی (ودخی) معلوم اولاکه عبارت
 فارسیه ده موجوده اولان افعال واسمائک اخرلی ساکن
 اولوب اعراب اجرا اولماز انجق ایکی محله اجرا اولتور
 بنام خدا کی نام خدا لفظنه مضافدر مضاف مجرور
 او قونور و برسی معطوف علیهک آخری حرکه بی محتمل
 اولور ایسه مرفوع او قنور امشب مرا زید و عمرو
 امدند کی واکر معطوف علیهک آخری حرکه بی محتمل
 اولماز ایسه و او عاطفه مضموم او قنور صوفی و خر کی
 بوند نصکره (معلوم) اولاکه هر بر اسم که ذوی العقولدن
 اولاجعلتمک مراد اولند قده الف و نون ایله جعلتور
 عالمان و جاهلان و مردمان کی واکر ذوی العقولدن
 ولماز ایسه اخرینه برها لفظی کلور سن سنکها کی
 و بعضی فصحی کلامنده ذوی العقولدن اولیه رق الف
 و نون ایله دخی جعلند یکی وارد نشه کم کلستانده
 و درختارا بخلعت نوروزی ده اولد یغی کی و حضرت

شیخ عطاریک پند نام کابنده * از تن صابر بکرمان
 قوت داد * مصراعنده اولد یغی کی بو متلوره شارح
 کلستان سودی افندی شاذدر دیو جواب بر (ودخی)
 شول کله که اخرنده ها اوله و ماقبلی الف اوله الفی حذف
 جائزدر شاه و ماه و چاه کی شه و مه وجه دخی
 دینور (ودخی) شول کله که اخرنده یا اوله و یانک ماقبلی
 الف اوله یا خود و او اوله یایی حذف جائزدر خدا و جا
 و بو و مو صکی بونلرک اصلی خدای و جای و پوی
 و موی در (ودخی معلوم اولاکه) حروف هجاءن لغت
 فارسیه ده سکر حرف موجود دکدر اول سکر حرفی
 تحفه صاحبی و هی افندی مرحوم شوییتنده جمع ایشدر
 (ثا و حا و ذال و صاد ای نور عین) دخی ضاد
 و طا و ظا و حرف عین * و دخی معلوم اولاکه این
 اسم اشارتدر قریبه موضوعدر جمعی اینان و اینها
 کلور و آن لفظی بویلمه در لکن بعیده اشارت و انور
 جمعی آنان و اینها کلور و بونلرک اولنه یا کلدکده
 همزه لری داله تحویل اولتوب بدین و بدان دینور
 و اول لفظی دخی اولنه یا کلدکده بونلرکیدر
 و بوندن اشغیسی ترجمه اولندی زیرا
 قواعد فارسیه به متعلق

* * بسم الله الرحمن الرحيم * *

حد و سپاس خدای را عزوجل که لغت اهل بارش بالغت
عرب در فصاحت و بلاغت و حلاوت توأم داشت
(وصلوات) زاککبات بر آن سیدانام محمد علیه السلام که
باحديث (لسان اهل الجنة العربية والفارسية الدرية
قدر این لغت برافراشت (ونیز) بر آل و اصحابش باد که
صد هزار اعدای دین را گاه باتبغ لسان بد و زخ خط
و الزام و گاه بانیزه نابان بنیران سوزان پرداختند
* بعد ازین * این بنده فقیر و معترف بجز و تقصیر پای
شکسته زاویه حول و کمنامی (السید) حافظ محمد مراد
النقشبندی الاستانبولی ابن الشیخ الحاج عبد الحلیم
النقشبندی الاخمسخوی (شیخ) خاتمی محمد مراد العریف
بداماد زاده رزقه الله الحسنى و زیاده (میکوید) چند
مدت با زاویه خود مذاکره و او این فارسیه و مشوی
شریف جلالیه بی استحقاق و ایافت واقع شده است

بنابرین

(بنابرین) کتاب مفاتیح الدریه را باکرات مذاکره کردیم
و بلسان ترکی با طرح زوائد و ضم فوائد ترجمه داشتیم
(روزی) در خاطر من خطور کرد که عبارت این کتاب
عریست و با فصاحت و چندان فوائد نیست با عبارت
فارسی قواعد این لغت قطره از بحر و زره از مهر جمع
کنیم تا د فائده برخوردارند کان حاصل شود (یکی تعلم
قاعده) و یکی آشنا شدن عبارت (و در آخر رساله
اشمله مختلفه و مطرده را همچو کتاب اشمله مشهوره
کتب کنیم تا یک اثر و وسیله دعا باشد (بر مقتضای
خاطره شروع واقع شد بحمد الله سبحانه و تعالی) و نیاز
این فقیر از ناظران آنست که سهو و خطاهای این رساله را
نیشند (و باستر و عفو معامله فرمائند) زیرا دعوی کمال
ندارم (من) مزا می دانم (و عقل و فکر از جور و کزد و در
فلاک غدار بسیار پریشان شده است و نار ماران
(خطاط) که این بیت گفت کویا از دهان ما با و کالت
گفته است * بیت * کر همه بر زده بینی خط من عیب مکن
* که مرا کردش ایام بهم بر زده است * والله المستعان
و علیه الاعتماد والتکلان * باب المصد ر * مصدر آن
اسمست که در آخرش نون ساکنه باشد و ما قبلش
دال یا تا ست اگر دال باشد ما قبلش از پنج حرف خالی
نشود آن حروف را لفظ (یار نو) جمع می کند و اگر
نا باشد نیز ما قبلش از چار حرف خالی نشود آن حروف را
نیز لفظ مهمل (خسشف) جمع کرده باشد (و آن) دال

مفتوحست و ما قبلش که پنج حرفست ساکنست (وان
 تانیر مفتوحست (وما) قبلش که چهار حرفست
 ساکنست (با آن شرط که اگر آن نوزا حذف می کنی
 ودال و تارا ساکن ماضی می شود مثالش گردن و رفتن
 (پس) گودن و خوبشتن مصدر نیستند بلکه دو اسم
 جامدند معنی یکی با لسان ترکی شاشقن و معنی یکی
~~سکندی~~ (و مصدر را دو قسم پیدا شد) یکی را
 دالی گویند (و یکی را تائی) و در دالی پنج نوع هست
 و در تائی چهار نوع (پس) انواع مصدر دالی و تائی
 نه نوع باشد مثل بودن و خریدن و ^{مقام و ملحق} رسیدن و کردن
 و ^{نویسن} گدین و ^{نویسن} باختن و ^{نویسن} کسین و ^{نویسن} نوشتن و ^{نویسن} یافتن و ^{نویسن} آمدن
 و ^{نویسن} شدن و ^{نویسن} زدن و ^{نویسن} نمزدن شاذند (و در) اوایل مصادر
 یائی زانده داخل شود (و غرض از آن با تحسین لفظ
 مصدر است اگر در کلام مشور باشد مثل عدل بدادن
 بفقر او اجبست و اگر در کلام موزون تکمیل وزن
 مصراع زانکه دشمن را پیروردن خطاست (و ترکیب
 مصدر جائزست مثالش عهد بستن و در اغوش بکردن
 (وین را مصدر مرکب گویند و این بار در همه حال
 یا کسره بخوان (وان) قاعده که صاحب مفاہیح دریه
 نوشته است در نزد اصحاب طبیعت چندان مقبول نیست
 چنانکه شارح کلمستان و حافظ سودی رحمه الله تحریر
 کرده است (و نیز) این فقیر از استاد بزرگوار خود
 جناب (سلیمان) وحی و جناب (صالح) عقیق المزیوی

باء

اولی آلیت

کام نفس بد آوردن خطاست

اسکنها الله فی بحوحة جناحه فی جوار حبیبه موافق
 تحریر سودی شنیدم (و مصدر را دو اادات وضع کردند
 یکی را یای مصدریه گویند اگر در آخر کلمه لاحق شود
 از آن کلمه معنی مصدر نمایان گردد مثل نیکی و بدی
 (و یکی را شین مصدریه لیک در آخر امر حاضر لاحق
 می شود مثالش روش و دایش بمعنی رفتن و دانستن
 (وما) قبل شین را مکسور بخوان که مستمع شین ضمیر تو هم
 نکند * باب الماضی * ماضی مشتقست از مصدر طریق
 اشتقاق آنست که نون مصدر را حذف می کنی (و ما قبلش)
 را که دال یا تاست اسکان زیرا که در مصدر متحرکست
 ماضی می شود (مثالش) کرد و دانست (واز) مصادر
 شاذه اشتقاق نیز همچینست و ما قبل دال و تا ساکنست
 لیک آن ماضیها که از مصادر شاذه مشتقند متحرکست
 مثل آمد و شد (و کلمه کرد را ماضی معلوم مفرد مذکر
 غائب می گویند (واکر) اراده کنی جمع مذکر غائب می شود
 در آخرش دال و نون را زیاده کنی کردند می شود این را
 جمع مذکر غائب می گویند (وان) نون و دال علامت
 جمع غائبست (واکر بخواهی که مفرد مذکر مخاطب
 باشد الحاق یای ساکنه می کنی و برای یادال را
 مکسور خوانی مفرد مذکر مخاطب می شود مثالش کردی
 (واکر می خواهی که جمع مذکر مخاطب باشد در آخر مفرد
 مذکر غائب یک یا و دال الحاق کن چنین شود مثالش
 کردید (پس) همان یا علامت مفرد مذکر مخاطبست

و با دال علامت جمع مذکر مخاطب است (واکر) می خواهی که نفس متکلم وحده می باشد در آخر مفرد میم را زیاده بکنی کردم شود (این) را نفس متکلم وحده میگوید (واکر) یا میم یا زیاده شود نفس متکلم مع الغیر می باشد مثالش کردم پس میم فقط علامت متکلم وحده و مع الیاء علامت متکلم مع الغیر می باشد (و آن) دال که در آخر مفرد است در نفس متکلم وحده مفتوح بخوانی (و در نفس متکلم مع الغیر مکسور (پس) امثله مطرده فعل ماضی شش ضیفه می باشد و صیغه مفرد مذکر مشترکست با مؤنث خواه غائب و خواه خطاب باشد و صیغه جمع نیز مشترکست خواه غائب و خواه خطاب با تنبیه خواه غائب و خواه خطاب نیز مذکر باشد خواه مؤنث (واکر) میخواهی که ماضی معلوم را مجهول مبهسازی اولاً اسم مفعول آن ماضی بخوری و در آخرش لفظ شد الحاق کردی اگر مفرد مذکر غائب باشد و لفظ شدند الحاق کردی اگر تنبیه یا جمع باشد و قس علیه غیرها ماضی مجهول می باشد مثل کرده شد و کرده شدند و دانسته شد و دانسته شدند (واکر) خواهی که از حال ماضی حکایه میکنی در اولش لفظ می آری و کوی می کرد (واکر) خواهی که ماضی را منی سازی در اولش نون ناقیه مفتوحه اذخال کردی مثل نکرد اینرا بعد مطلق گویند (واکر) لفظ هیچ بر ماضی منی زیاده کنی بعد مستغرق شود مثل هیچ نکرد و الله اعلم

* باب المضارع * مضارع نیز مشتقست از مصدر (اما از مصدر دالی یائی کیفیت اشتقاق است که نون مصدر را حذف کنی و آیا که در مقابل دالست نیز حذف کنی و آن حرف که اکنون مقابل شد دال را مفتوح کردی مضارع شود مثل خرید از خریدن (و دالی الی همچنینست مثل استند از استادن و اگر دالی واوی باشد نون مصدر را نیز حذف و او را تبدیل کردی بالف و یا مثل فرماید از فرمودن (واکر) دالی رانی و نونی باشد نون مصدر را حذف کنی بعد از آن دال و نون مفتوح کردی مضارع شود مثل راند و پرورد از راندن و پروردن (و آن مضارعها که مشتقند از مصادر دالی اگر بدین قاعده ها موافق نیاید شاذ گویند مثل آفریند و بیند و چیند (واکر) تائی خائی باشد نون مصدر را نیز حذف کنی و آن تا دال را قلب و خاش را مبدل برای مفتوحه مضارع شود مثل گریزد از گریختن (واکر) تائی سببی باشد آن سبب بعد از حذف و قلب محذوف می شود مثل داند از دانستن (یا بها مبدل می شود مثل خواهد از خواستن (یا یا مثل پیراید از پیراستن (واکر) تائی شبنی باشد آن شبن بعد از حذف و قلب برامبدل شود مثل آیدارد از آیدارستن (واکر) تائی فائی باشد آن فایا مبدل مثل گوید از کوفتن یا بجای خود ماند مثل بافتد از بافتن (و آن مضارعها که از مصادر تائی مشتقند و بدین قاعده مخالفند نیز آنرا شاذ گویند) بدانکه

فعل مضارع در وقت مجرد از با و می بد و زمان دلالت
می کند (واکر) در او اش با داخل شود مخصوص
بزمان استقبال باشد مثل بکند (واکر) می خاص بحال
مثل می کند (وگاه) باشد که با و می برای تحسین در کلام
مشهور و برای تکمیل وزن در کلام موزون می شوند
(وآن) بار را در همه حال مکسور بخوان (ونیز) بدانکه
مضارع شش صیغه است بسیان ماضی اولا کند
فعل مضارع مفرد مذکر غائبست و صیغه مفرد مؤنث
نیز اینست (اگر) خواهی که جمع مذکر غائب میشود یک
نون در مقابل دال زیاده کنی مثل کنند و صیغه جمع مؤنث
نیز کنند و صیغه دو تنیبه نیز و اگر خواهی که مفرد
مذکر مخاطب باشد دال مضارع را حذف کنی و یکی
یای ساکنه الحاق مثل کنی و صیغه مفرد مؤنث
مخاطبه نیز کنند (واکر) خواهی که جمع مذکر مخاطب
باشد بعد از حذف دال مضارع یک یا ودال الحاق کردی
جمع مخاطب می شود مثل کنید (واکر) خواهی که
نفس متکلم و حده می باشد یک میم الحاق کردی بعد از
حذف (واکر) خواهی که متکلم مع الغیر ما قبل میم را یا
زیاده کنی مثل کنیم و کنید * اسم فاعل * مشتقست
از فعل مضارع معلوم طریق اشتقاق آنست که دال
مضارع را مفتوح کردانی و برای علامت فتحه های رسمیه
می نویسی و در مقابل دال نون زیاده کنی اسم فاعل شود مثل
کننده * اسم مفعول * مشتقست از فعل ماضی معلوم

اینست

اسماء فاعل

اسماء مفعول

طریق

طریق اشتقاق آنست که آخر ماضی را مفتوح کردانی
و برای علامت فتحه نیزهای رسمیه می آری اسم مفعول
شود مثل کرده و دو جمع را در باب ماضی بیان کردیم
* نفی حال * از فعل مضارع مشتقست طریقش آنست که
در او اش لفظ می آری که ان دلالت کند بزمان حال
و نون نافییه بر آن می اذخالی می کنی مثل نمی کند
* نفی استقبال * این نیز از فعل مضارع مشتقست
طریقش آنست که در او اش نون نافییه اذخالی کنی
نفی استقبال شود مثل نکند (واکر) تا کیدش اراده کنی
لفظ هر آینه را بران صیغه مزید کن تا کید نفی استقبال
شود مثل هر آینه نکند * امر غائب * صیغه مضارعست
بی فرق مثل کنند و جمعش کنید و همین بد و صیغه
در امر غائب اکتفا کردند و فرقی از مضارع بقرینه
می شود و برخی امر غائب که در مقابل دال الف باشد
مثل کاد و دهاد در موقع دعا مستعملند * نهی غائب *
اگر بر امر غائب میم ناهیه زیاده کنی نهی غائب شود مثل
مکنند و مکناد و میم مفتوحه ادات نهیست همچولا
در لغت عرب و جمعش مکنید و صیغه مکنید
مشترکست در میان مفرد مذکر و مؤنث و صیغه مکنید
نیز مشترکست در میان جمع مذکر و جمع مؤنث و تنیبه
مذکر و تنیبه مؤنث * امر حاضر * مشتقست از مضارع
طریق اشتقاق آنست که دال مضارع را حذف کنی
و مقابل اسکان مثل دان مشتقست از داند و جمعش دانید

نفی حال

نفی استقبال

و برای امر حاضر نیز دو صیغه ساختند * نهی حاضر *
 اول امر حاضر را میم ناهیه مفتوحه زیاده کنی نهی حاضر
 شود مثل مدان و مدانید * اسم زمان * آن مصدر است که
 در اولش لفظ هنگام باشد مثل هنگام دانستن
 * اسم مکان * آن مصدر است که در آخرش لفظ گاه
 باشد مثل دانستن گاه * اسم آلت * آن مصدر است که
 لفظ آلت بد و مضاف شود مثل آلت دانستن * بناء مره *
 آن مصدر است که در اولش لفظ یکبار باشد مثل یکبار
 دانستن * بناء نوع * آن مصدر است که در اولش لفظ
 دیگر گونه باشد مثل دیگر گونه دانستن * اسم تصغیر *
 آن مصدر است که در آخرش کاف تصغیر باشد مثل
 دانستنک و کاف علامت تصغیر است * اسم منسوب *
 آن مصدر است که در آخرش یای نسبت باشد مثل دانستنی
 * اسم تفضیل * صیغه اسم فاعلست باللفظ تر در آخر
 مثل داننده تر * فعل تعجب * از صیغه ماضی و مضارع
 و اسم فاعل و اسم مفعول باشد باللفظ زهی و آبا و آبا مثل
 زهی کرد و آبا کند و آبا کننده و کرده (و برای) این اسما
 از اسم زمان و فعل تعجب یک صیغه باشد زیاده نیست
 * فصل الادوات * بدان که ادوات دو قسمت (یکی
 بسیط است) و یکی مرکب (و از ادوات بسیطه (یکی الفست
 (گاه برای ندا باشد (مصراع) پادشاهها جرم مارادرگذار
 و گاه برای تحزن باشد (بیت) * دردنا * و حسرنا که
 عنانم زدست رفت * دستم نمی رسد که بکرم عنان

دو کین

دوست

دوست * و گاه برای توسل مثل سران و سرایا (و بدین
 الف را الف توسل گویند) برای آنکه دو کلمه را برای
 یک شدن وسیله می گردد (و گاه) معنی مقابله افاده کنند
 مثل ابالب و دستادست و سراسر (و گاه) برای فرق باشد
 میان سؤال و جواب شیخ سعدی در کتاب گلستان
 فرماید * بد و کفتم که مشکى یا عیبری * که از بوی دلاویز
 تو مستم * یکفتمن کل ناچیر بودم * ولیکن مدتی با کل
 نشستم * و یکی همزه است برای تنبیه می آید (بیت)
 * ابی جرم را کر کنی ظلم و جور * کند لاجرم مرتو
 جور دور * و یکی باست گاه برای الصاق باشد
 مصراع * عاشق که شد که یار بحالیش نظر نکرد * و گاه
 برای مصاحبت (بیت) * ببال و پرمروازره که تیر پرتابی *
 * هوا گرفت زمانی ولی بحالک نشیت * و گاه برای قسم
 حافظ شیرازی * بجان خواجه و حق قدیم و عهد درست *
 که مونس دم صبحم دعای دولت تست * و گاه برای استعلا
 مصراع * همچو رخت بسرخ خلق جهان می باری *
 و نیز برای ظرفیت (بیت) * ای کریمی که بدوران
 بهار عدلت * در همه روی زمین باد بهاری نو زید * و نیز
 برای سبب مصراع * بطلب یافت نشان از لب شیرین
 فرهاد * و دیگر معانی بارها برای ندرت نوشتم * و یکی
 تاسست برای خطاب باشد خواه در آخر افعال چنانکه
 درین بیت واقع شده است * دوش دیدت بارقیسان
 دوستان * کج کله سیاغر بکف در بوستان * و خواه

کل طین جامود

بال پر جناح

بفارسین

طوغری

دو کین

در آخر اسماء (بیت) میشود افتاده هر که پندت * هان که باشد گریه عاشق بدت * (و این تای خطاب ساکنست مکر در آخرش ادات جمع باشد از زمان مفتوحست حافظ شیرازی * عمرتان باد افزون ای ساقیان بزم جم * کرجه جام مانده پرمی بدوران شما * و اگر در آخر کلمه های رسمیه باشد از زمان يك همزه مجتلبه می آری (بیت) * بی رخت نامده میل کل و برك سمن * تاشدم بنده ات آزاده سیر و جنم * و گاه با اقتضای مقام های رسمیه را حذف کنند از زمان همزه را نیز نیاری (مصرع * زر و یاقوت و لعل اندر خزینت * و ماقبل تاء خطاب مفتوح باشد مثل مبارک بادت مکر ضرورت باشد آن زمان ساکنست (مصرع * چون گذشتی نه انت مانده این (و یکی زاست برای ابتدا باشد (بیت) * اگر روزی بدانش در فزودی * زنadan تنك تر روزی نبودی * (و این زارا مکسور خوانند اگر مابعدش حرف صحیح باشد (و اگر حرف عله باشد باو است یا باء یا الف اگر واو باشد مضموم خوانند مثل زو و اگر یا باشد مکسور مثل زین (و اگر الف باشد مفتوحست مثل زان (و یکی شینست آن ضمیر غائبست و حکم او همچو حکم تای خطابست (و یکی کافست برای تصغیرست مثل دخترک و پسرک (و یکی میمت برای نهیست اگر در اول امر غائب و نهی غائب باشد مثل مکند و مدان و برای علامت دو نفس متکلمست اگر در آخر افعال باشد مثل

دوق

کردم

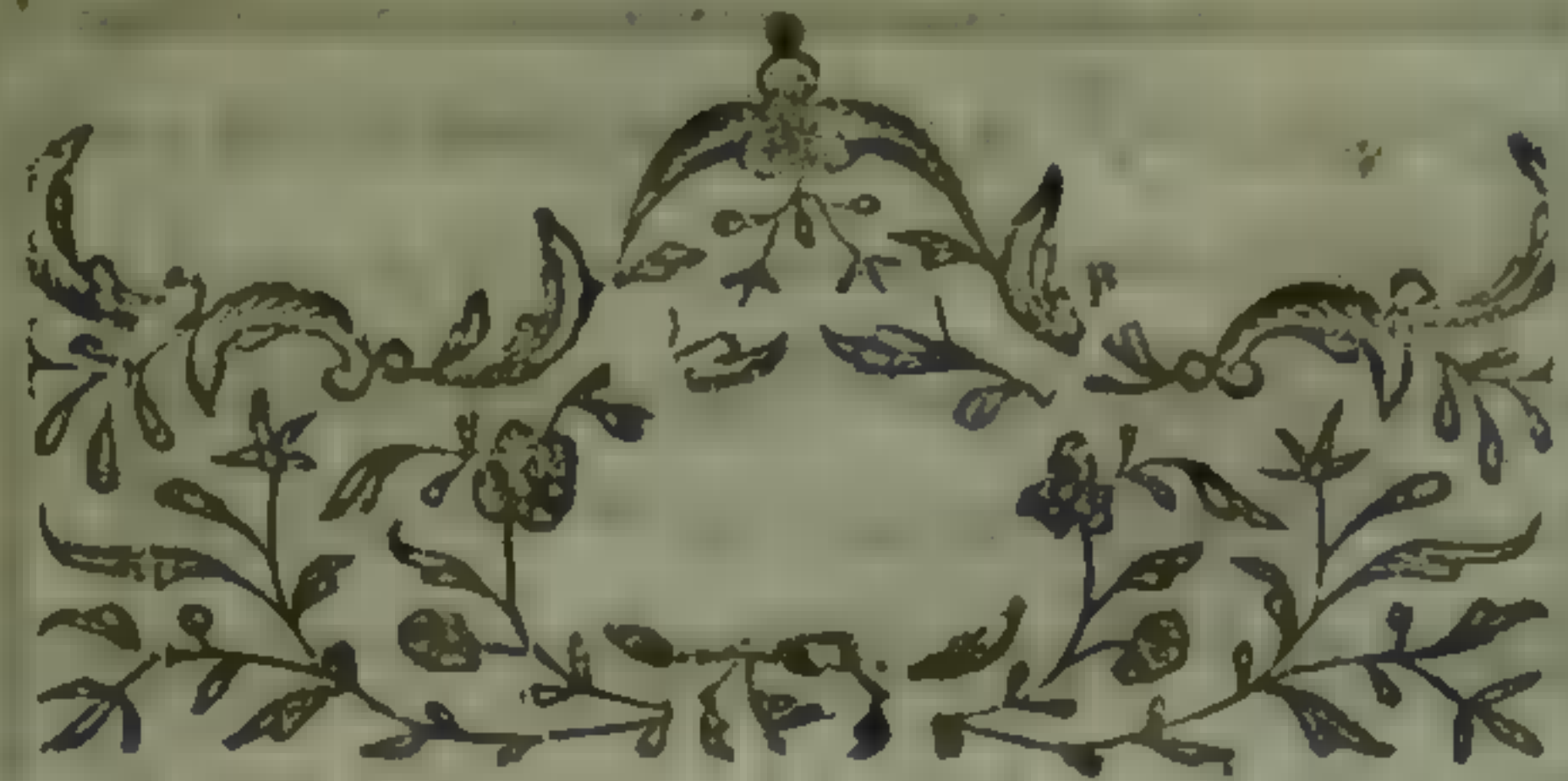
کردم و کنم (و یکی نوشتن آن برای نفیست مثل نداند (و یکی واوست آن برای عطف باشد (ولیکن حرف عطف را تلفظ نمی کنند و باضمة معطوف علیه اکتفا کنند (مصرع) * گرم بین و لطف خداوند کار * (و اگر ماقبل حرف عطف حرف علت باشد آن زمان حرف عطف را خواتی مثل با و دست و صوفی و خر و آبرو و چشم (و یکی هاست آن برای لیاقت باشد مثل شاهانه و برای مقدار مثل يك ساله و يك روزه (و یکی یاست برای نسبتست مثل شیرازی (و برای معنی مصدرست مثل سروری (و برای وحدت مثل بادشاهی (و گاه برای خطاب می باشد مثل تویی * و قسم ثانی که * ادوات مرکبه است آن مثل از بمعنی راست (و اگر و و زاینها برای شرطند (و بر برای استعلاست و در و اندر برای ظرفیتند (و یا برای تردیدست مثل فلا زازید آمدست یا عمرو (و وش برای تشبیهست مثل ماه و ش (و راکاه برای تخصیص باشد مثل منت خدای راعز و جل (و گاه برای تعلیل مثل طاعت خدا را (و گاه علامت مفعول مصرع آنکه ایمان داد مشتی خاك را * (و بی برای نفیست مثل بی حد (و نا این نیز برای نفیست مثل ناکردن و دانستن (و تا برای انتهای غایتست مثل رقم تا بمکه (و که برای تعلیلست (حافظ شیرازی فرماید در اول دیوان خود * الا یا ایها الساقی ادرکاسا و ناولها * که عشق آسان نمود اول ولی افتاد مشکلهای * و برای

ای کالفر

کنم مدیدد

بیانست مصرع * پیوی نافه کاخی صبا زن طره
 پیشاید * وگاه میان موصوف و صفت باشد (مثل منت
 خند ابراز عز وجل که طاعش موجب قربتست
 * فصل الاسماء الجوامد والقواعد * لفظ این اسم
 اشارتست و بقریب موضوعست (ولفظ آن نیز
 همچنینست ولیکن پیچید موضوعست) و اگر در اول
 این دو اسم با داخل شود همزه بدال منقلب باشد مثل
 بدین و بدان (و بی انقلاب خواندن نیز جائزست) و لفظ
 او ضمیر غائب منفصلست (و اگر در اولش با می آید
 انقلاب نیز جائزست) مصرع * بد و کستم که
 مشکى یا عبیری * و وی نیز ضمیر غائب منفصلست
 (ولفظ آنکه اسم موصولست بمعنی الذی) و لفظ
 که برای استفهامست مثل که آمد (و چه نیز مثل
 که مصرع * زتاب جعد مشکبش چه خون
 افتاد در دلهای * وی و بجا نیز برای استفهامست
مصرع * کی دهد دست این غرض یارب که همدستان
 شوند (مصرع دیگر * بجا دانند حال ما سبکباران
 ساحلها * وگاه مقدر باشد مصرع * جواب تلخ می
 زلب لعل شکر خارا * قاعده) لفظ است ادات خبرست
 و چشمش ند این ایست و اینان مرد مند (و اگر در آخر
 کله های رسمیه باشد همزه مجتلبه می آری و کوی
 بنده است و عاشقان کشته اند (وگاه باشد که باقتضای

مقام های رسمیه را حذف کردی آزمان نیز همزه را
 نیاری (مثل بندست و کشتست * قاعده * الف و نون
 ادات جمعست و مخصوص باصحاب عقول مثل مردمان
 و کاملان) و لفظ ها نیز ادات جمعست و بغير اصحاب
 عقول مخصوصست مثل مشکلهای (وگاه باشد که نوع
 حیوانات را و صاحب نشو و نما بالف و نون نیز جمع میکنند
 چنانکه شیخ عطار فرماید قدس سره * از تن صابر بکرمان
 قوت داد (و شیخ سعدی شیرازی گفته است * و در خناترا
 بخلعت نور و ز قباى سبز ورق در بر گرفته * قاعده
 آن کله در آخرش های رسمیه هست در نزد جمیع های
 رسمیه بکاف منقلب شود مثل بند که آن و خواجگان
 و در وقت یا آمدن نیز همچنینست مثل خواجکی و بندکی
 * قاعده آن کله که در آخرش یا باشد و ما قبلش واوست
 یا الف مثل بوی و کوی و جای تو مخیری در میان اثبات
 و حذف آن یا (و آن کله که آخرش ها باشد و ما قبلش
 الف آن الف را خواهی حذف کن و خواهی اثبات
 مثل ماه و مه * قاعده * وصف ترکیبی است که در نزد
 امر حاضر يك اسم جامد می آری مثل دلکش و دلربا
 و دلبر (و این وصف ترکیبی از صفت مشبهه معدودست
 * صفت مشبهه * آن اسم که مشتقست از امر حاضر
 بر یاده الف در آخرش مثل دانا و کویا یا بر یاده الف و نون
 مثل خندان و کویان و پرستان و گاه باشد که بر اول امر حاضر
 لفظ نامی آید و صفت مشبهه می باشد مثل نادان آمدیم

* الامثلة المختلفة بلسان الفارسية *

کرد	گند
فعل ماضی بناء معلوم مفرد	فعل مضارع بناء معلوم مفرد
مذکر غائب ومفرد	مذکر غائب ومفرد مؤنث
مؤنث غائبه معناسی	غائبه معناسی ایلمر غائب
ایلمدی بر غائب ار	ار یاخود بر غائبه
و بر غائبه عورت	عورت شمد یکی
یکشمش	حاله یا کلجک
زمانده	زمانده

کردن	گنده
مصدر	اسم فاعل مفرد مذکر
معناسی	ومفرد مؤنث معناسی
ایتمک	ایلمی برار یاخود
	بر عورت

کرده	نگرد
اسم مفعول مفرد	بحد مطلق بناء معلوم مفرد
مذکر ومفرد مؤنث	مذکر غائب ومفرد مؤنث
معناسی اولشمش	غائبه معناسی ایلمدی برار
برار یاخود	یاخود بر عورت یکشمش
بر عورت	زمانده

هیچ نکرد	نمی کند
بحد مستغرق بناء معلوم	نفی حال بناء معلوم مفرد
مفرد مذکر غائب ومفرد	مذکر غائب ومفرد مؤنث
مؤنث غائبه معناسی ایلمدی	غائبه معناسی ایتمز
بر غائب ار یاخود	بر غائب ار
بر غائبه عورت	یا عورت
یکشمش زمانک	شمد یکی
جمع هستند	حاله
نکند	هر آینه نکند

نفی استیقال بناء معلوم	تأکید نفی استیقال بناء معلوم
مفرد مذکر غائب ومفرد	مفرد مذکر غائب ومفرد
مؤنث غائبه معناسی	مؤنث غائبه معناسی
ایتمز بر غائب ار	البته ایتمز بر غائب ار
یا عورت کلجک	یا عورت کلجک
زمانده	زمانده

کند	مکند
امر غائب بناء معلوم مفرد	نهی حاضر بناء معلوم مفرد
مذکر غائب ومفرد مؤنث	مذکر غائب ومفرد مؤنث
غائبه معناسی	مؤنث غائبه معناسی
ایستون بر غائب ار	ایستون بر غائب ار
یاعورت کلجک	یاعورت کلجک
زمانده	زمانده
کن	مکن
امر حاضر بناء معلوم مفرد	نهی حاضر بناء معلوم مفرد
مذکر مخاطب ومفرد مؤنث	مذکر مخاطب ومفرد مؤنث
مخاطبه معناسی	مخاطبه معناسی
ایله سن بر حاضر ار	ایته سن بر حاضر ار
ار یاعورت	ویاعورت
کلجک	کلجک
زمانده	زمانده
گردن گاه	آلت گردن
اسم مکان معناسی	اسم آلت معناسی
ایلیک	ایلیک
مکانی	آانی
یگبار گردن	دیگر گونه کردن
بناء مره معناسی	بناء نوع معناسی
بر کره	غیرد وراو
ایلیک	ایلیک

کردنک

کردنک	کردن
اسم تصغیر معناسی	اسم منسوب معناسی
ایته جک	ایته که منسوب
کننده تر	زهی کرد
اسم تفضیل معناسی	فعل تعجب مفرد مذکر ومفرد مؤنث معناسی
زیاده ایلیچی	مؤنث معناسی عجب ایندی
برار یاعورت	بر غائب ار یاعورت
* الامثلة المطردة من الماضي المعلوم *	
کرد	گردند
فعل ماضی بناء معلوم	فعل ماضی بناء معلوم
مفرد مذکر غائب	مذکر غائب وتثنیه مؤنث غائبه
ومفرد مؤنث غائبه	وجع مذکر غائب وجع مؤنث
معناسی ایندی بر غائب	غائبه معناسی ایندی بر یکی ارلر
ار ویا بر غائبه	ایکی عورتلر وجع ارلر وجع
عورت بکمش	عورتلر بکمش
زمانده	زمانده

کردی

فعل ماضی بناء معلوم
مفرد مذکر مخاطب
و مفرد مؤنث مخاطبه
معنای ایتدک سن
بر حاضر ار و یابر
حاضر عورت
بکشم
زمانده
کرده شد

فعل ماضی بناء معلوم نفس
متکلم وحده معنای ایتدم
بن بکشم زمانده

کردیده

فعل ماضی بناء معلوم تنیه
مذکر مخاطب و تنیه مؤنث
مخاطبه و جمع مذکر مخاطب
و جمع مؤنث مخاطبه معنای
ایتدیگر ایکی حاضر ارل و ایکی
حاضر عورتل و جمع حاضر
ارل و جمع حاضر عورتل
بکشم زمانده

کردیلو

فعل ماضی بناء معلوم نفس
متکلم مع الغیر معنای ایتدک
بز بکشم زمانده

* الأمثلة المطردة من الماضي المجهول *

کرده شد

فعل ماضی بناء مجهول
مفرد مذکر غائب
و مفرد مؤنث غائبه
معنای اولنش اولدی
بر غائب ار و یابر غائبه
عورت بکشم
زمانده

کرده شدند

فعل ماضی بناء مجهول تنیه
مذکر غائب و تنیه مؤنث
غائبه و جمع مذکر غائب و جمع
مؤنث غائبه معنای اولنش
اولدی برایکی غائب ارل و یا
ایکی غائبه عورتل و جمع
غائب ارل و جمع غائبه
عورتل بکشم زمانده

کرده شدی

کرده شدنی

کرده شدند

فعل ماضی بناء مجهول
مفرد مذکر مخاطب
و مفرد مؤنث مخاطبه
معنای اولنش
اولدک بر حاضر ار
و یا بر حاضر
عورت بکشم
زمانده

کرده شدیم

فعل ماضی بناء مجهول
نفس متکلم مع الغیر
معنای اولنش اولدق
بز بکشم زمانده

* الأمثلة المطردة من المضارع المعلوم *

کند

فعل مضارع بناء معلوم
مفرد مذکر غائب و مفرد
مؤنث غائبه معنای ایلر بر
غائب ار و یابر غائبه
عورت شمدیکی حالده
یا کلچک
زمانده

کنند

فعل مضارع بناء معلوم تنیه
مذکر غائب و تنیه مؤنث غائبه
و جمع مذکر غائب و جمع مؤنث
غائبه معنای ایلر ایکی غائب ارل
و ایکی غائبه عورتل و یا جمع
غائب ارل و جمع غائبه عورتل
شمدیکی حالده یا کلچک زمانده

کُنی

فعل مضارع بناء معلوم
مفرد مذکر مخاطب
ومفرد مؤنث مخاطبه
معنای ایدرسن سن
برحاضرار ویا برحاضر
عورت شمیدیکی حالده
یا کلجک زمانده

کُنم

فعل مضارع بناء معلوم نفس
متکلم وحده معنای ایدرمن
متکلم مع الغیر معنای ایدرین
شمیدیکی حالده یا کلجک زمانده
شمیدیکی حالده یا کلجک زمانده

* الامثلة المضردة من المضارع المجهول *

کرده شود

فعل مضارع بناء مجهول
مفرد مذکر غائب ومفرد
مؤنث غائبه معنای
اولمش اولور برغایبار
ویا برغایبه عورت
شمیدیکی حالده
یا کلجک
زمانده

کُنید

فعل مضارع بناء معلوم تشبیه
مذکر مخاطب وتشبیه مؤنث
مخاطبه وجمع مذکر مخاطب
وجمع مؤنث مخاطبه معنای
ایدرسکز ایکی حاضرارل
وایکی حاضره عورتلر وجمع
حاضرارل وجمع حاضره
عورتلر شمیدیکی حالده
ویا کلجک زمانده

کُنیم

فعل مضارع بناء معلوم نفس
متکلم مع الغیر معنای ایدرین
متکلم مع الغیر معنای ایدرین
شمیدیکی حالده یا کلجک زمانده
شمیدیکی حالده یا کلجک زمانده

کرده شوند

فعل مضارع بناء مجهول تشبیه
مذکر غایب وتشبیه مؤنث غائبه
وجمع مذکر غایب وجمع مؤنث
غائبه معنای اولمش اولورل
ایکی غایبارل ویا ایکی غائبه
عورتلر وجمع غایبارل وجمع
غائبه عورتلر شمیدیکی حالده
یا کلجک زمانده

کرد سوی

کرده شوی

فعل مضارع بناء مجهول
مفرد مذکر مخاطب
ومفرد مؤنث مخاطبه
معنای اولمش اولورسن
برحاضرار یا خود
برحاضره عورت
شمیدیکی حالده
یا کلجک
زمانده

کرده شوم

فعل مضارع بناء مجهول
نفس متکلم وحده معنای
اولمش اولورم شمیدیکی
حالده یا کلجک
زمانده

کَنَدَ

اسم فاعل مفرد مذکر
ومفرد مؤنث معنای
ایدیجی برار یا خود
برعورت

کرده شوید

فعل مضارع بناء مجهول تشبیه
مذکر مخاطب وتشبیه مؤنث
مخاطبه وجمع مذکر مخاطب وجمع
مؤنث مخاطبه معنای اولمش
اولورسکز ایکی حاضرارل یا خود
ایکی حاضره عورتلر یا خود وجمع
حاضرارل وجمع حاضره عورتلر
شمیدیکی حالده یا کلجک
زمانده

کرده شوید

فعل مضارع بناء مجهول
نفس متکلم مع الغیر معنای
اولمش اولورم شمیدیکی
حالده یا کلجک
زمانده

* اسم الفاعل *

کَنَدَ کَانَ

اسم فاعل تشبیه مذکر وتشبیه
مؤنث وجمع مذکر وجمع
مؤنث معنای ایلچی ایکی
ارل یا خود ایکی عورتلر یا خود
جمع اربل وجمع عورتلر

* اسم المفعول *

گرددگان

اسم مفعول تشبیه مذکر
و تشبیه مؤنث و جمع مذکر
و جمع مؤنث معنایی اولنمش
ایکی ارل یا خود ایکی
عورتلر یا خود جمیع ارل
یا خود جمیع
عورتلر

گردد

اسم مفعول مفرد مذکر
و مفرد مؤنث معنایی
اولنمش برار یا خود
اولنمش بر
عورت

* خبر المطلق من المعلوم *

نگردد

جمع مطلق بناء معلوم تشبیه
مذکر غائب و تشبیه مؤنث
غائبه و جمع مذکر غائب و جمع
مؤنث غائبه معنایی اولنمش
ایکی غائب ارل یا خود ایکی
غائبه عورتلر یا خود جمیع
غائب ارل و یا جمیع غائبه
عورتلر یکجمله
زمانده

جمع مطلق بناء معلوم
مفرد مذکر غائب و مفرد
مؤنث غائبه معنایی
ایلدی بر غائب ارل یا خود
بر غائبه عورت یکجمله
زمانده

نگرددی

نگرددی

نگرددی

جمع مطلق بناء معلوم
مفرد مذکر مخاطب و مفرد
مؤنث مخاطبه معنایی
ایلدک بر حاضر ارل یا خود
بر حاضره عورت یکجمله
زمانده
جمع مطلق بناء معلوم تشبیه
مذکر مخاطب و تشبیه مؤنث
مخاطبه و جمع مذکر مخاطب
و جمع مؤنث مخاطبه معنایی
ایلدک از ایکی حاضر ارل
یا خود ایکی حاضره عورتلر
یا خود جمیع حاضر ارل یا خود
جمیع حاضره عورتلر
یکجمله زمانده

نگرددیم

نگرددیم

جمع مطلق بناء معلوم نفس
متکلم و حده معنایی ایلدیم
یکجمله زمانده
جمع مطلق بناء معلوم نفس
متکلم مع الغیر معنایی ایلدک
یکجمله زمانده

* الجحد المطلق من المجهول *

گردد نشد

گردد نشد

جمع مطلق بناء مجهول
مفرد مذکر غائب
و مفرد مؤنث غائبه
معنایی اولنمش اولدی
بر غائب ارل یا خود بر غائبه
عورت یکجمله
زمانده
جمع مطلق بناء مجهول تشبیه
مذکر غائب و تشبیه مؤنث غائبه
و جمع مذکر غائب و جمع مؤنث
غائبه معنایی اولنمش اولدی
ایکی غائب ارل و ایکی غائبه
عورتلر یا خود جمیع غائب ارل
و جمع غائبه عورتلر
یکجمله زمانده

کرده نشدی

کرده نشدید

بحد مطلق بناء مجهول
مفرد مذکر مخاطب ومفرد
مؤنث مخاطبه معناسی
اولمشی اولمذک بر حاضر
ار یا خود بر حاضر
عورت یکمشی
زمانده

بحد مطلق بناء مجهول
مذکر مخاطب وتثنیه مؤنث
مخاطبه وجمع مذکر مخاطب
و جمع مؤنث مخاطبه معناسی
اولمشی اولمذکز ایکی حاضر
ارل یا خود ایکی حاضر
یا خود جمیع حاضر ارل یا خود
جمیع حاضر عورتلر یکمشی زمانده

کرده نشدم

کرده نشدیدم

بحد مطلق بناء مجهول
نفس متکلم وحده معناسی
اولمشی اولدم یکمشی
زمانده

بحد مطلق بناء مجهول نفس
متکلم مع الغیر معناسی اولمشی
اولمذق یکمشی
زمانده

* الحمد المستغرق من المعلوم *

هیچ نکرد

هیچ نکردید

بحد مستغرق بناء معلوم
مفرد مذکر غائب ومفرد
مؤنث غایبه معناسی هیچ
ایلمدی بر غائب از
یا بر غایبه عورت
یکمشی زمانک
جمیع سنده

بحد مستغرق بناء معلوم
مذکر غائب وتثنیه مؤنث
غایبه وجمع مذکر غائب وجمع
مؤنث غایبه معناسی هیچ
ایلمدی ایکی غائب ارل یا ایکی
غایبه عورتلر یا جمیع غائب ارل
یا جمیع غایبه عورتلر یکمشی
زمانک جمیع سنده

هیچ

هیچ نکردی

هیچ نکردید

بحد مستغرق بناء معلوم
مفرد مذکر مخاطب
ومفرد مؤنث مخاطبه
معناسی هیچ ایلمذک سن
بر حاضر ارل یا بر حاضر
عورت یکمشی زمانک
جمیع سنده

بحد مستغرق بناء معلوم
مذکر مخاطب وتثنیه مؤنث
مخاطبه وجمع مذکر مخاطب
و جمع مؤنث مخاطبه معناسی
هیچ ایلمذکز سزایکی حاضر
ارل یا خود ایکی حاضر
عورتلر یا خود جمیع حاضر
ارل یا عورتلر یکمشی زمانک
جمیع سنده

هیچ نکردم

هیچ نکردیدم

بحد مستغرق بناء معلوم
نفس متکلم وحده معناسی
هیچ ایلمدم یکمشی زمانک
جمیع سنده

بحد مستغرق بناء معلوم
نفس متکلم مع الغیر معناسی
هیچ ایلمذک یکمشی زمانک
جمیع سنده

* الحمد المستغرق من المجهول *

هیچ کرد نشد

هیچ کرد نشدید

بحد مستغرق بناء مجهول
مفرد مذکر غائب ومفرد
مؤنث غایبه معناسی هیچ
اولمشی اولمذی بر غائب از
یا بر غایبه عورت
یکمشی زمانک
جمیع سنده

بحد مستغرق بناء مجهول
مذکر غائب وتثنیه مؤنث غایبه
و جمع مذکر غائب وجمع مؤنث
غایبه معناسی هیچ اولمشی اولمذ
ایلمذی ایکی غائب ارل یا ایکی غایبه
عورتلر یا خود جمیع غائب ارل
یا عورتلر یکمشی زمانک جمیع سنده

هیچ کرده نشدی

بعد مستغرق بناء مجهول
تثنيه مذکر مخاطب و تثنيه مؤنث
مخاطبه و جمع مذکر مخاطب
و جمع مؤنث مخاطبه
معنای هیچ اولمش
اولمذکر بر حاضر ار
یا بر حاضره عورت
یکمیش زمانک
جیبیسند

هیچ کرده نشدم

بعد مستغرق بناء مجهول
نفس متکلم و حده معنای
هیچ اولمش اولدم
یکمیش زمانک
جیبیسند

* نفي الحال من المعلوم *

نمی کنند

نفي حال بناء معلوم مفرد
مذکر غائب و مفرد مؤنث
غایبه معنای ایلمز
بر غائب ار یا بر غایبه
عورت شمديکی
حاله

نمی

نمی کنی

نفي حال بناء معلوم مفرد
مذکر مخاطب و مفرد
مؤنث مخاطبه معنای
ایلمز سسک بر حاضر ار
یا خود بر حاضره
عورت شمديکی
حاله

نمی گفتم

نفي حال بناء معلوم نفس
متکلم و حده معنای ایلمز
شمديکی حاله

* نفي حال من المجهول *

کرده نمی شوند

نفي حال بناء مجهول
مذکر غائب و تثنيه مؤنث
غایبه معنای اولمش
اولماز بر غائب ار
یا عورت شمديکی
حاله

شمديکی حاله

گرفته نشوی
گرفته نشویند

نفی استقبال بناء مجهول
مفرد مذکر مخاطب ومفرد
مؤنث مخاطبه معناسی
اولمشم اولمازسک بر حاضر
ار یا بر حاضر عورت
کلچک زمانده
نفی استقبال بناء مجهول
مفرد مذکر مخاطب وتثنيه مؤنث
مخاطبه وجع مذکر مخاطب
وجع مؤنث مخاطبه معناسی
اولمشم اولمازسکرایکی حاضر
ار لر یا خود ایکی حاضر
عورتلر یا جمع حاضر ار لر
یا عورتلر کلچک
زمانده

گرفته نشوم
گرفته نشویم

نفی استقبال بناء مجهول
نفس متکلم وحده معناسی
اولمشم اولم کلچک
زمانده
نفی استقبال بناء مجهول
نفس متکلم مع الغیر معناسی
اولمشم اولم یز کلچک
زمانده

* تأکید نفی الاستقبال من المعلوم *

هر آینه نکند
هر آینه نکنند

تأکید نفی استقبال
بناء معلوم مفرد مذکر
غائب ومفرد مؤنث
غائبه معناسی البتہ الیملز
بر غائب ار یا عورت
کلچک زمانده
تأکید نفی استقبال بناء معلوم
تثنيه مذکر غائب وتثنيه مؤنث
غائبه وجع مذکر غائب وجع
مؤنث غائبه معناسی البتہ الیملز
ایکی غائب ار لر یا عورتلر یا خود
جمع غائب ار لر یا عورتلر
کلچک زمانده

هر آینه نکنی
هر آینه نکنید

تأکید نفی استقبال بناء
معلوم مفرد مذکر
مخاطب ومفرد مؤنث
مخاطبه معناسی البتہ
الیملز سن بر حاضر ار لر
یا عورت کلچک
زمانده
تأکید نفی استقبال بناء معلوم
تثنيه مذکر مخاطب وتثنيه
مؤنث مخاطبه وجع مذکر
مخاطب وجع مؤنث مخاطبه
معناسی البتہ الیملز سکز سر لر
ایکی حاضر ار لر یا عورتلر یا خود
جمع حاضر ار لر یا عورتلر
کلچک زمانده

هر آینه نکتم
هر آینه نکنید

تأکید نفی استقبال بناء معلوم
نفس متکلم وحده معناسی
البتہ الیملز کلچک زمانده
* تأکید نفی الاستقبال من المجهول *

هر آینه کرده نشود
هر آینه کرده نشوند

تأکید نفی استقبال بناء
مجهول مفرد مذکر غائب
ومفرد مؤنث غائبه معناسی
البتہ اولمشم اولماز بر غائب
ار یا عورت کلچک
زمانده
تأکید نفی استقبال بناء مجهول
تثنيه مذکر غائب وتثنيه
مؤنث غائبه وجع مذکر
غائب وجع مؤنث غائبه
معناسی البتہ اولمشم اولماز
ایکی غائب ار لر یا عورتلر
یا خود جمع غائب ار لر
یا عورتلر کلچک زمانده

هر آینه کرده نشوی تا کید نفی استقبال بناء مجهول
تثنيه مذکر مخاطب و تثنيه مؤنث مخاطبه
معناسی البته اولمش اولماز سک بر حاضر ار
یا عورت کلچک زمانده
یا خود جمیع حاضر ارل
یا عورتلر کلچک زمانده

هر آینه کرده نشویم تا کید نفی استقبال بناء مجهول
نفس متکلم مع الغیر معناسی البته اولمش اولمه یز
کلچک زمانده

* امر الغائب من المعلوم *

کنند کنیدی
امر غائب بناء معلوم مفرد مذکر غائب و مفرد مؤنث غائبه معناسی ایلسون
بر غائب ار باب غائبه عورت کلچک زمانده
امر غائب بناء معلوم مفرد مذکر غائب و تثنيه مؤنث غائبه
وجع مذکر غائب و جمع مؤنث غائبه معناسی ایلسونلر ایکی
غائب ارل یا عورتلر یا خود جمع غائب ارل یا عورتلر
کلچک زمانده

* امر الغائب من المجهول *

کرده شود کرده شوید
امر غائب بناء مجهول مفرد مذکر غائب و مفرد مؤنث غائبه
معناسی ایلسون بر غائب ار و یا بر غائبه عورت کلچک
زمانده
ارل یا عورتلر یا خود جمیع غائب ارل
یا عورتلر کلچک زمانده

* نهی الغائب من المعلوم *

مکنند مکنیدی
نهی غائب بناء معلوم مفرد مذکر غائب و تثنيه مؤنث غائبه
معناسی ایلسون بر غائب ار یا عورت کلچک
زمانده
نهی غائب بناء معلوم مفرد مذکر غائب و تثنيه مؤنث غائبه
وجع مذکر غائب و جمع مؤنث غائبه معناسی ایلسونلر ایکی
غائب ارل یا خود جمع غائب ارل یا عورتلر
کلچک زمانده

* نهی الغائب من المجهول *

گَرْدَه مَشُود	گَرْدَه مَشُود
نهی غائب ببناء مجهول	نهی غائب ببناء مجهول
تثنيه مذکر غائب ومفرد	تثنيه مذکر غائب وتثنيه
مؤنث غائبه معناسی اولئمش	مؤنث غائبه وجمع مذکر
اولئسون بر غائب ار یا خود	غائب وجمع مؤنث غائبه
بر غائبه عورت	معناسی اولئمش اولئسونلر
کلجک	ایکی غائب ارلر یا عورتلر
زمانده	یا خود جمع غائب ارلر
	یا عورتلر کلجک
	زمانده

* امر الحاضر من المعلوم *

گَن	گَن
امر حاضر ببناء معلوم	امر حاضر ببناء معلوم
مفرد مذکر مخاطب ومفرد	تثنيه مذکر مخاطب وتثنيه
مؤنث مخاطبه معناسی	مؤنث مخاطبه وجمع مذکر
ایله سن بر حاضر ار	مخاطب وجمع مؤنث مخاطبه
یا بر حاضره عورت	معناسی ایله یگز سرلر
کلجک	ایکی حاضر ارلر یا عورتلر
زمانده	یا خود جمع حاضر ارلر
	یا عورتلر کلجک
	زمانده

* امر الحاضر من المجهول *

گَرْدَه شُود	گَرْدَه شُود
امر حاضر ببناء مجهول	امر حاضر ببناء مجهول
مفرد مذکر مخاطب ومفرد	تثنيه مذکر مخاطب وتثنيه
مؤنث مخاطبه معناسی	مؤنث مخاطبه وجمع مذکر
اولئمش اول بر حاضر ار	مخاطب وجمع مؤنث مخاطبه
یا عورت کلجک	معناسی اولئمش اولئکز سرلر
زمانده	ایکی حاضر ارلر یا عورتلر
	یا خود جمع حاضر ارلر
	یا عورتلر کلجک
	زمانده

* نهی الحاضر من المعلوم *

مَکْن	مَکْن
نهی حاضر ببناء معلوم	نهی حاضر ببناء معلوم
مفرد مذکر مخاطب	مفرد مذکر مخاطب وتثنيه مؤنث
ومفرد مؤنث مخاطبه	مخاطبه وجمع مذکر مخاطب
معناسی ایله سن بر حاضر	وجمع مؤنث مخاطبه معناسی
ار و یا بر حاضره	ایله یگز سرلر ایکی حاضر
عورت کلجک	ارلر یا عورتلر و یا خود
زمانده	جمع حاضر ارلر
	یا عورتلر کلجک
	زمانده

* نهی الحاضر من المجهول *

گَرْدَه مَشَوُ
گَرْدَه مَشَوِید

نهی حاضر بناء مجهول
مذکر مخاطب و مفرد
مؤنث مخاطبه معناسی
اولم نش اوله سن
بر حاضر ار
یا عورت کلجک
زمانده
نهی حاضر بناء مجهول تنبيه
مذکر مخاطب و مفرد
مؤنث مخاطبه و جمع مذکر مخاطب
و جمع مؤنث مخاطبه معناسی
اولم نش اوله سن
بر حاضر ار
ایکی حاضر ارل یا عورتلر
یا خود جمیع حاضر
ارل یا عورتلر کلجک
زمانده

* فعل التعجب من المعلوم *

زَهی کَرْدَ
زَهی کَرْدَنَد

فعل تعجب بناء معلوم
مفرد مذکر غائب
و مفرد مؤنث غائبه معناسی
عجب ایلدی بر غائب ار
یا عورت کجمش
زمانده
فعل تعجب بناء معلوم تنبيه
مذکر غائب و تنبيه مؤنث
غائبه و جمع مذکر غائب
و جمع مؤنث غائبه معناسی
عجب ایلدی بر ایکی غائب
ارل یا عورتلر یا خود
جمیع غائب ارل
یا عورتلر کجمش
زمانده

زَهی کَرْدَ
زَهی کَرْدَنَد

فعل تعجب بناء معلوم مفرد
مذکر مخاطب و مفرد
مؤنث مخاطبه معناسی
عجب ایلدی بر حاضر ار
یا عورت کجمش
زمانده
فعل تعجب بناء معلوم تنبيه
مذکر مخاطب و تنبيه مؤنث
مؤنث مخاطبه و جمع مذکر مخاطب
و جمع مؤنث مخاطبه معناسی
عجب ایلدی بر حاضر ار
یا عورتلر یا خود
جمیع حاضر ارل یا عورتلر
کجمش زمانده

زَهی کَرْدَم
زَهی کَرْدَنِم
فعل تعجب بناء معلوم نفس
متکلم و حده معناسی عجب
ایلدم کجمش زمانده
متکلم مع الغیر معناسی عجب
ایلدم کجمش زمانده

* فعل التعجب من المجهول *

زَهی کَرْدَ
زَهی کَرْدَنَد

فعل تعجب بناء مجهول
مفرد مذکر غائب و مفرد
مؤنث غائبه معناسی عجب
ایلدی بر غائب ار
یا عورت کجمش
زمانده
فعل تعجب بناء مجهول تنبيه
مذکر غائب و تنبيه مؤنث غائبه
و جمع مذکر غائب و جمع مؤنث غائبه معناسی
عجب ایلدی بر ایکی غائب ارل
یا عورتلر یا خود جمیع غائب
ارل یا عورتلر کجمش
زمانده

زهی کرده شدی فعل تعجب بناء مجهول مفرد
مذکر مخاطب و مفرد مؤنث
مخاطبه معنای عجب اولنمش
اولدک بر حاضرار
یا عورت بکشمش
زمانده

زهی کرده شدید فعل تعجب بناء مجهول تثنیه
مذکر مخاطب و تثنیه مؤنث
مخاطبه و جمع مذکر
مخاطب و جمع مؤنث مخاطبه
معنای عجب اولنمش اولدکز
سرار ایکی حاضرارار
یا عورتلر یا خود جمع
حاضرارار یا عورتلر
بکشمش زمانده

زهی کرده شدیم فعل تعجب بناء مجهول نفس
متکلم و حده معنای عجب
اولنمش اولدم بکشمش
مازند

زهی کرده شدیم فعل تعجب بناء مجهول نفس
متکلم مع الغیر معنای
عجب اولنمش اولدق
بکشمش زمانده

کل الطبع بمعرفة الفقیر الی الاء ربہ الصمد
شیخزاده السید محمد اسعد
فی واسط محرم الحرام

۱۲۵۱

SULEYMANIYE G. KUTUPHANISI	
Yeni Eski	
Eski Kayıt No.	59
Tasnif No.	891.55-1